

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

ПРЕДИЗВИЦИ НА СУДСТВОТО ВО ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА

Скопје, јуни 2020 година

ИМПРЕСУМ

Наслов:

Предизвици на судството во вонредна состојба

Издавач:

Центар за правни истражувања и анализи

За издавачот:

Лидија Стојкова-Зафировска

Графички дизајн:

Релатив

Скопје, јуни 2020 година

CIP- Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

347.96/.99:342.77(497.7)"2020"(047.31)

ПРЕДИЗВИЦИ на судството во време на вонредна состојба.- Скопје :
Центар за правни истражувања и анализи, 2020

Начин на пристапување (URL): <https://www.cpia.mk>.- Текст во PDF формат, содржи 49 стр.-
Наслов преземен од екранот.- Опис на изворот на ден 25.06.2020.- Содржи и: Прилози

ISBN 978-608-65909-9-4

а) Судство- Вонредна состојба- Македонија- 2020- Истражувања

COBISS.MK-ID 51419397

СОДРЖИНА

Извршно резиме	4
Вовед	5
Методологија	7
Компаративни искуства од Советот на Европа и држави членки на Европската унија	8
I. Организација на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија	10
Начини на внатрешна организација	11
Главни предизвици во внатрешната организација	13
Финансии и јавни набавки	14
I.1. Врховен суд на РСМ	14
I.2. Апелациони судови	15
I.3. Основни судови	16
I.4. Управен и Виш управен суд	17
II. Постапување на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија	19
Постапување по предмети	19
Преземање процесни дејствија	20
Комуникација во судот	21
Употреба на информатичка технологија	22
Електронска достава	23
II.1. Врховен суд на РСМ	24
II.2. Апелациони судови	24
II.3. Основни судови	25
II.4. Управен и Виш управен суд	26
III. Надворешна комуникација на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија	28
Методи на комуникација со странките	28
Методи на комуникација со граѓаните и јавноста	29
III.1. Врховен суд	31
III.2. Апелациони судови	31
III.3. Основни судови	31
III.4. Управен и Виш управен суд	32
IV. Финансиски импликации врз судството како резултат на мерките на Владата за справување со вирусот Ковид-19	33
V. Функционирање на Судскиот совет на Република Северна Македонија во вонредна состојба	35
VI. Функционирање на Академијата за судии и јавни обвинители во вонредна состојба	37
Наоди	39
Препораки	40
Прилози	41
Прилог 1 - Прашалник до претседател на суд	41
Прилог 2 - Прашалник за судски администратор	45
Прилог 3 - Табела на донации по суд	49

Извршно резиме

Прогласената вонредна состојба во Република Северна Македонија предизвикана од ширењето на вирусот КОВИД-19, препораките од Комисијата за заштита од заразни болести и мерките за заштита од вирусот донесени од страна на Владата на Република Северна Македонија предизвикаа драстични промени во секојдневниот живот на граѓаните и работата на државните институции.

Во недостаток на правна рамка која би го регулирала функционирањето на судската власт за време на вонредната состојба, во периодот на април и мај 2020 година, Центарот за правни истражувања и анализи спроведе истражување за начинот на кој судската власт функционираше за време на вонредната состојба, притоа давајќи акцент на начинот на организација, функционирање, постапување по предмети и комуникација на судството со граѓаните.

Истражувањето ги опфаќа судовите од сите инстанции (основни судови, апелациони судови, Управниот и Вишиот управен суд, Врховниот суд), Судскиот Совет на РСМ и Академијата за судии и јавни обвинители. Целта на овој документ е на државните институции и јавноста да им обезбеди еден сеопфатен приказ на состојбите и предизвиците со која се справуваа судските институции во обидот да продолжат ефикасно со пружање судска заштита, притоа да ги заштитат вработените и странките од заканата со вирусот КОВИД-19.

Истражувањето дава реален приказ на состојбите и проблемите со кои се соочуваа судовите во период на прогласена вонредна состојба. Тргувајќи од фактот дека за првпат во Република Северна Македонија беше прогласена вонредна состојба, судскиот систем и покрај разноврсноста во постапувањето соодветно одговори на предизвиците кои произлегоа од потребата за промена на редовното работење. Од аспект на своето функционирање, главни проблеми претставувале недостатокот од јасен и прецизен нормативен акт кој ја регулира работата на судството и недоволната информатичко-технолошка опременост на судовите. И покрај потешкотиите и недостатоците со кои се соочи судството, за време на вонредната состојба во Република Северна Македонија се одржа првото онлајн судење кое ја потврди потребата за отворање на патот кон модернизирање на судското работење но и подобрување на ефикасноста на судовите во Северна Македонија, не само во услови на вонредна состојба туку и во нормални услови.

На 18 март 2020 година за првпат во својата историја, во Република Северна Македонија со Одлука на Претседателот на државата беше прогласена вонредна состојба поради прогласена пандемија на вирусот КОВИД-19. Вонредната состојба беше прогласена од страна на Претседателот на државата согласно распуштеното Собрание на РСМ како резултат на тогаш распишаните предвремени парламентарни избори. Покрај засилените мерки за заштита на здравје на населението, вонредната состојба предизвика и потреба од воведување на нови практики и прилагодување на постоечките процедури на работа во разни општествени процеси во државата. Здравствената криза и вонредната состојба несомнено влијаеа и врз функционалноста и постапувањето на судството и во остварувањето на судската заштита во државата.

Работата на судовите беше утврдена преку Одлуката за постапување на судовите во Република Северна Македонија во услови на зголемена опасност од вирусот Ковид-19 од 17.03.2020 година донесена од страна на Судскиот совет на РСМ. Во Одлуката беа дадени одредници според кои судовите беа должни да преземат мерки на претпазливост како би се намалил ризикот од зараза со вирусот Ковид-19. Одредбите од Одлуката се однесуваат на менаџирање со судските предмети (одредување на итни и приоритетни предмети за постапување) и мерки за заштита на судската служба, странките и другите учесници во постапката (контрола на влегувањето во судот, дезинфекција на судниците и другите простории во судот). Дополнително, Владата со Уредба со законска сила за роковите во судските постапки за време на вонредната состојба и постапувањето на судовите и јавните обвинителства го запре течењето на законските и преклузивните рокови за поднесување на тужби во парнична и кривична постапка како и управните спорови, и ги стопираше роковите за изјавување на редовни и вонредни правни лекови за време на вонредната состојба.

Во текот на вонредната состојба, Одлуката на Судскиот совет беше изменета и дополнета во два наврати. Првенствено, на 7 мај 2020 година, со Одлука за дополнување и изменување на Одлуката од 17 март беше воведено и семејното насилство како дел од итните и приоритетните предмети по кои судовите постапуваат во услови на зголемена опасност од вирусот КОВИД – 19. Дополнително, со Одлуката од 29 мај, Судскиот совет ја измени Одлуката од 17 март и пропиша дека по предметите кои не се итни, судовите во Република Северна Македонија ќе продолжат да постапуваат согласно мерките, одлуките и протоколите на надлежните органи за спречување и ширење на вирусот КОВИД-19.

Прогласената вонредната состојба на директен начин ја изрази изложеноста на судството на предизвикот да обезбеди функционирање и судска заштита. Разбирливо е дека одржувањето на редовно функционирање на судството не беше можно поради почитување на мерките за заштита и превенција од вирусот кои подразбираа социјално дистанцирање и со тоа го ограничуваа пристапот на граѓаните до судот. За потребите на ова истражување, мнозинството од судовите се изјаснија дека судството не учествувало во процесот на предлагање мерки и активности за справување со ризикот од вирусот КОВИД-19 односно во работата на Генералниот кризен штаб. Дел од претседателите на судовите истакнаа дека го гледаат Министерството за правда како врската помеѓу судството и Кризниот штаб и притоа го издвојуваат Министерството како одговорна институција која треба да се грижи за правилно функционирање на судството за време на вонредната состојба преку пренесување на потребите на судовите до Кризниот штаб.

Водејќи се од недостатокот на предвидени нормативни правила и процедури, судовите се најдоа пред предизвикот да обезбедат ефикасна судска заштита на правата и слободите на граѓаните. Во таа ситуација, судовите во согласност со достапните можности применуваа различни начини и методи на организација како одговор на мерките за заштита од вирусот КОВИД-19. Оттука произлезе потребата да се анализираат условите во кои функционираше судската власт за време на вонредната состојба, се со цел да се изнајдат решенија за надминување на детектираните проблеми за подобрување на процедурите, примена на дигитални алатки, воведување нови методи на работа и слично. Имено, мерките коишто се преземаат од судските институции во вонредна состојба би требало да бидат дизајнирани и насочени кон справување со состојбата но и со последиците кои произлегуваат од неа.

Методологија

Анализата на предизвиците со кои се соочи македонското судство за време на вонредната состојба е структурирана со цел да го објасни функционирањето на судството во три клучни аспекти: начин на организација, постапување по предмети и комуникација со јавноста, се за време на вонредна состојба.

Истражувањето беше спроведено во периодот април-мај 2020.

Податоците во извештајот беа собирани преку изработка и доставување на онлајн прашалници до претседателите и судските администратори на сите основни и апелациони судови, Управниот суд, Вишиот управен суд и Врховниот суд, до претседателот и генералниот секретар на Судскиот совет и Директорот на Академијата за судии и јавни обвинители. Во зависност од обемот и начинот на работа, дел од одговорите на прашалниците беа дадени по писмен пат, а со директорот на Академијата и дел од претседателите и судските администратори беа одржани телефонски интервјуа со цел да се прецизираат сите аспекти од постапувањето, начинот на давање судска заштита и организацијата на судската служба на судските органи за време на пандемијата и вонредната состојба. Добиените податоци беа обработени и анализирани од аспект на новостите со кои се соочија судовите при внатрешната организација и постапувањето со странките и јавноста, а резултатите беа претставени процентуално со графички приказ.

При пишувањето на анализата беше користен и компаративниот метод со цел да се претстават насоките од Советот на Европа, Европскиот суд за човекови права и останати меѓународни институции за обезбедување на судска заштита и правда во период на светска пандемија односно вонредна состојба. Притоа беа истражувани методите на работа на судството по прогласувањето на пандемијата во дел од државите членки на Европската унија и соседните држави од Западниот Балкан. Компаративниот приказ беше подготвен со цел да се утврди позицијата на македонското судство и неговите потреби во однос на останатите правни системи, како и да се направи преглед на најдобрите практики при судско постапување во време на вонредни околности.

Сите судови во Републиката учествуваа во истражувањето со исклучок на основните судови Битола, Делчево и Радовиш кои не поднесоа одговори на доставените прашалници.

Компаративни искуства од Советот на Европа и држави членки на Европската унија

На 11ти март 2020 година, Светската здравствена организација (СЗО) го прогласи новиот тип на вирус КОВИД-19 за глобална епидемија или светска пандемија. Со цел да се обезбедат насоки за справување со тековната криза која е без преседан, на начин на кој се почитуваат основните вредности на демократијата, владеењето на правото и човековите права, **Советот на Европа** усвои збирка на алатки за државите членки - Почитување на демократијата, владеењето на правото и човековите права во рамки на санитарната криза поврзана со Ковид -19. Мерките предвидени во документот се однесуваат на заштита на основните права на граѓаните и нивната неприкосновеност и за време на вонредна состојба. Тие конкретно се однесуваат на неприкосновеното право на живот,¹ забрана за тортура и нечовечко однесување,² право на слобода и безбедност,³ право на правично судење,⁴ право на приватен живот,⁵ слобода на изразување,⁶ слобода на здружување⁷ и забраната на дискриминација.⁸ Во насоките од Советот на Европа е опфатен и членот 15 од Европската Конвенција за човекови права кој определува дека во случај на некоја општа опасност која го загрозува животот на нацијата, секоја држава потписничка може да презема мерки кои отстапуваат од обврските на државите во рамките на Конвенцијата, тоа што не дозволува какво и да е отстапување од правото на живот и забраната за тортура и нехуман третман. Дополнително, членот 15 ги упатува државите потписнички на Конвенцијата кои го користат правото на отстапување да го известат Генералниот секретар на Советот на Европа за за превземените мерки, причините кои довеле до таквата отстапка како и за датумот кога повторно почнала целосната примена на одредбите од Конвенцијата. **Европскиот суд за човекови права** имајќи го на ум ризикот од прогласување на вонредна состојба поради новонастанатата светска пандемија, во декември 2019 година го ажурираше Водичот за член 15 од ЕКЧП – дерогација за време на вонредна состојба. Водичот ја анализира и сумира судската пракса поврзана со членот 15 од Европската конвенција за човекови права и ги претставува клучните принципите и релевантните преседани во оваа област.

Значајно за напомена во овој контекст е и мислењето на **Венецијанската комисија** во однос на прогласувањето на вонредната состојба и заедно со тоа дерогацијата на одредени права предвидени во Европската конвенција за заштита на основните човекови слободи и права, Меѓународниот пакт за заштита на граѓански и политички права и Американската Конвенција за заштита на човековите права. Имено, во анализата на Венецијанската комисија е даден осврт на почитувањето на основните човекови права за време на вонредна состојба. Идентично на горенаведеното, опфатени се оние апсолутни права на граѓаните кои не можат да бидат ограничени ниту за време на вонредна состојба или во ситуација која налага преземање на мерки за заштита на поширокиот јавен интерес. Венецијанската комисија нагласува дека прогласувањето на вонредна состојба во ниту еден случај не подразбира изместување или непочитување на правилото за поделба на власта, во насока на ефективно владеење на правото и остварување на човековите права и за време на една деликатна ситуација нагласувајќи го неминовното присуство на судството за контрола над примената на поединечните владини акти и за заштита од можната евентуална злоупотреба на човековите слободи и права.

Карактеристично за најголем дел од европските држави во периодот на светската пандемија е постапувањето единствено по итни предмети. Најчесто овие предмети се притворски, а сослушувањата се спроведуваат само за оние предмети во кои е неопходно непосредно присуство на обвинетиот.⁹

1. Член 2 од ЕКЧП

2. Член 3 од ЕКЧП

3. Член 5 од ЕКЧП

4. Член 6 од ЕКЧП

5. Член 8 од ЕКЧП

6. Член 10 од ЕКЧП

7. Член 11 од ЕКЧП

8. Член 14 од ЕКЧП и Член 1 од протокол број 12

9. Management of the judiciary - compilation of comments and comments by country, достапно на <https://www.coe.int/en/web/cepej/compilation-comments>

Со оглед на исклучителните околности со кои се соочија судските системи низ Европа, во најголем дел од државите беа преземени специфични мерки за проширување на процедуралните рокови во судските постапки како на пример Франција, Шпанија, Португалија и Словенија.¹⁰ Во дел од државите преклузивните рокови не биле суспендирани ниту за време на вонредната состојба со целта пружање на ефективна судска заштита на правата на граѓаните, особено во период на вонредна состојба. Таков пример е Германија¹¹ каде судските рокови продолжуваат и за време на вонредната состојба, а доколку странката го пропушти рокот, таа е должна писмено да образложи за причините за пропуштање на рокот. Дополнително, во Унгарија¹² непочитувањето на законските рокови било овозможено единствено во случаи каде странките или судот не биле во можност да користат електронска комуникација за достава на документи. Надвор од Европската унија, електронската достава на документи целосно функционира во Азербејџан, додека Турција има воспоставено и развиено Национален судски информатички центар кој го користи за комуникација на далечина помеѓу судовите и странките.¹³

Во мал дел од државите членки на Унијата, како на пример Литванија, за време на пандемијата судовите беа ставени во позиција да одлучуваат за постапувањето на секој случај одделно. Судскиот совет на Литванија¹⁴ им препорача на судиите да го проценат влијанието на мерките донесени со цел заштита на јавното здравје и во согласност со нивните надлежности да преземат активности за заштита на правата на граѓаните.

Пандемијата од вирусот КОВИД-19 послужи како индикатор на сегашното ниво на употреба на новата ИТ технологија во судството, и останатите сегменти од општеството. Европските држави бележат завидно ниво на техничка организација за спроведување на процесни дејствија преку користење на видео-конференциска врска помеѓу судиите и странките во постапката. Како такви се издвојуваат судовите во Франција, Холандија и Чешка¹⁵ кои најголемиот дел од процесните дејствија ги спроведуваат преку користење на електронски средства за комуникација. Наведеното е остварливо како резултат на добра внатрешна институционална организираност, поседување соодветна техничка опрема за виртуелно спроведување на рочиштата и преземање на останатите процесни дејствија, притоа почитувајќи ги основните принципи за заштита на правата на странките и учесниците во постапката. Како резултат на стастичкото зголемување на бројот на пријавени случаи на семејно насилство во периодот на пандемијата, во овој период во судовите во Европа најприсутни се семејните предмети како и предметите кои се однесуваат на непочитување на донесените мерки за заштита од вирусот КОВИД-19 (како на пример непочитување на карантинскиот период од 14 дена по пристигнување од ризична земја).

Вреден за истакнување е фактот дека судовите во Европа непречено функционираа и за време на прогласената светска пандемија и вонредна состојба во дел од државите. Она што може да се заклучи е дека најголемиот дел од споменатите европски држави постапуваат по предмети кои по својата природа се итни, согласно конкретните прописи донесени во државата, но значајниот аспект од нивното делумно непречено постапување во вонредна состојба е обезбедената соодветната техничка опрема и организација на човечките ресурси.

10. Ibid

11. Ibid

12. Ibid

13. Ibid

14. Ibid

15. Ibid

I. Организација на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија

Начинот на кој се организираат судовите е клучен фактор во обезбедувањето на ефикасност во судството. Одговорот при постапување во вонредни состојби, за судството подразбира итна потреба за реорганизација на начинот на кои тие работат, со одредување надлежности и улоги како пристап кој е предуслов за какво било јавно дејствување. Судовите во периодот на вонредна состојба постапуваа и се организираа согласно Одлуката за постапување на судовите во Република Северна Македонија во услови на зголемена опасност од вирусот Ковид-19¹⁶ во која беа одредени итните и приоритетни предмети по кои постапуваа судовите. Одлуката дефинира неопходни мерки на претпазливост кои треба да се преземат во судовите за заштита на здравјето на вработените и странките. Дополнително, во одлуката се наведуваат нужните работи и предмети по кои треба да постапуваат судовите за време на вонредната состојба.

Со оглед на природата на вонредната состојба и задолжителните безбедносни мерки, сите судови во земјата во согласност со својата надлежност постапуваа на нејавна седница и без одржување на расправи. Постапувањето по предмети кои не се итни се одржуваа само доколку се исполнети условите за заштита по здравјето на судиите, судската служба, странките и другите учесници во постапката, притоа почитувајќи ги мерките за дистанцирање и носење на заштитна опрема. Заради настанатите околности, значајно е да се истакне дека Судскиот совет во својата Одлука поттикнува користење на електронска комуникација и достава помеѓу судовите и странките како најсоодветен метод на работа во настанатата ситуација (доколку постојат технички услови), а предвидена е и можноста за извршување на определени работи од дома.

Одлуката на Судскиот совет всушност беше потврдена со Уредба со законска сила за роковите во судските постапки за време на вонредната состојба и постапувањето на судовите и јавните обвинителства од 30.03.2020 година¹⁷ со што законските и преклузивните рокови за процесни дејствија во граѓанските и кривичните постапки и управните спорови (поднесување на тужба во парнична постапка, предлог за кривично гонење, тужба за поведување на управен спор, изјавување на жалба или приговор на одлуки и изјавување на вонредни правни лекови) престануваат да течат се до престанување на вонредната состојба.

¹⁶ Одлука на Судски совет на РСМ бр. 02-606/1 од 17.03.2020 година

¹⁷ Службен весник на РСМ бр.84/20 и 89/20

Начини на внатрешна организација

Организацијата на судската управа во вонредна состојба не е регулирана со ниту еден правен акт, ниту пак е предвидена со Судскиот деловник или Законот за судовите. Но во секој случај, во надлежност на претседателите на судовите е преземањето на мерки за ефикасно и уредно вршење на работите во судот. Имајќи ги предвид Одлуката од Судскиот совет и задолжителните мерки на Владата, судовите внатрешно се организираа во согласност со обемот на работа и приливот на предмети.

На кој начин се одвива внатрешната организација на судот со цел исполнување на законските надлежности?

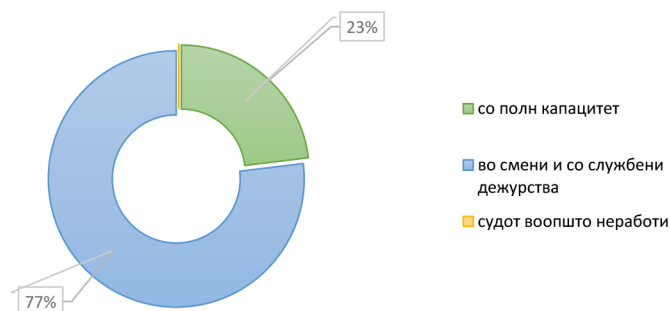

График бр. 1

Истражувањето покажа дека 23% од судовите во државата продолжиле да работат во полн капацитет за време на вонредната состојба притоа почитувајќи ги мерките за заштита. Карактеристично за овие судови е дека се првостепени, односно основни судови како ОС Неготино, ОС Ресен, ОС Струмица, ОС Струга, ОС Свети Николе и ОС Штип. За разлика од нив, останатите 77% од судовите вклучувајќи ги и Врховниот суд, управните, апелационите и дел од основните судови својата работа ја организирале во смени и службени дежурства. Притоа, најчесто самите судии по своја сопствена оценка ги одредувале приоритетните и итните предмети за постапување.

Повеќе од половина од судиите или околу 56% работните обврски ги извршувале и во судот и во своите домови. Најчесто, судиите доаѓале во судот во однапред определени судечки денови, додека останатите работи (проучување на предметот, пишување на одлука) ги работеле од дома.

Колкав дел од судиите редовно ги извршуваат работните обврски во вонредна состојба?

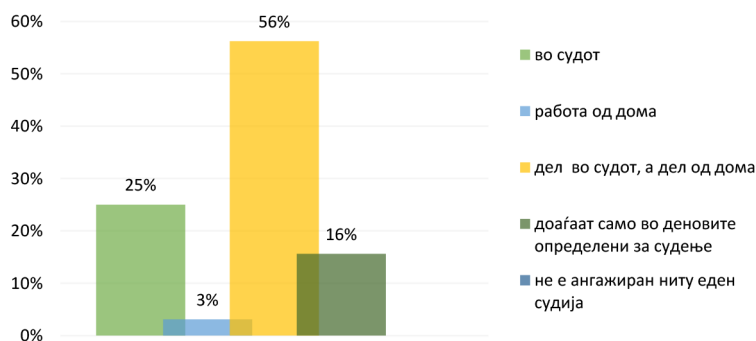

График бр. 2

Сличен принцип на работа бил применет и за работата на судските службеници кои доаѓале во судот со ротација на смени. Имено, судските администратори истакнаа дека над 55% од судската администрација била ангажирана редовно, согласно мерките за заштитаголем дел од судската служба е редовно ангажирана во судот и притоа се почитуваат мерките и препораките.

Колкав дел од судската администрација редовно ги извршуваат работните обврски во вонредна состојба?

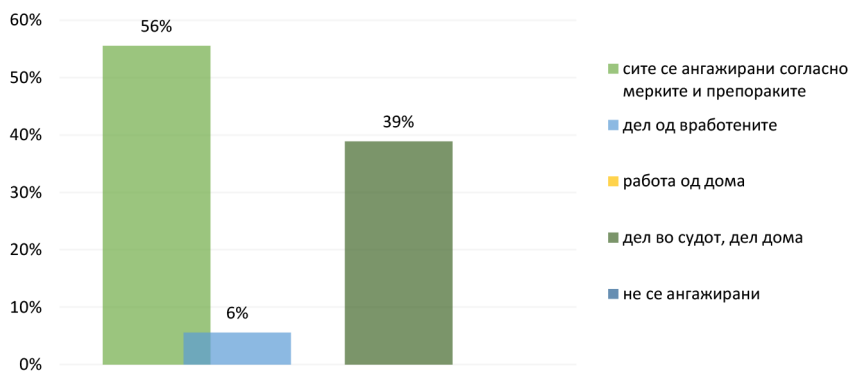

График бр. 3

Во поголем дел од основните судови писарницата и приемното одделение работеле редовно. Дел од судовите како на пример ОС Велес и ОС Прилеп во овој период ја организирале работата на судската служба за спроведување на заостанати работни обврски (архивирање, документирање и слично).

Главни предизвици во внатрешната организација

Мнозинството од претседателите и администраторите на судовите истакнаа дека недостатокот на нормираност на процесот првенствено ја отежнува организацијата на внатрешното работење на работа во судовите, судската управа и административното работење за време на вонредна состојба. Дополнително беа потенцирани и останати проблеми со кои се соочуваше судството во изминатиот период, како што се недостатокот на човечки ресурси и недостатокот од опрема и технички капацитетите во информатичката технологија и за комуникацијата на судот со странките и државните институции.

Во рамките на истражувањето, испитаниците ги нотираа сите предизвици со кои се соочија за време на вонредната состојба и најголем дел од нив. Имено, **55% од испитаниците истакнаа дека недоволно јасната и прецизна нормативна рамка за работа на судовите претставувала главна потешкотија во работењето, додека 32% од судовите во периодот на вонредна состојба се соочиле со недостатокот на човечки ресурси.** Во однос на редовната работа на судот, судовите го истакнаа проблемот со процесните дејствија кои отежнато се преземале со оглед на мерките за дистанцирање (изведување на докази, повикување на сведоци). Но и покрај овие состојби, дел од судовите изнајдоа начини за постапување по судските предмети со преку примена на е-комуникација и користење на онлајн платформи.

Финансии и јавни набавки

Најголем дел од судските администратори од судовите кои учествуваа во истражувањето или 47% оценија дека за време на почетокот на вонредната состојба, судовите не се соочија со потешкотии во процесот на вршење на јавни набавки. Сепак тие истакнаа одредени ситуации кога јавните набавки не можеле да се реализираат поради состојбите поврзани со вирусот.

На кој начин се вршат јавните набавки во судот?

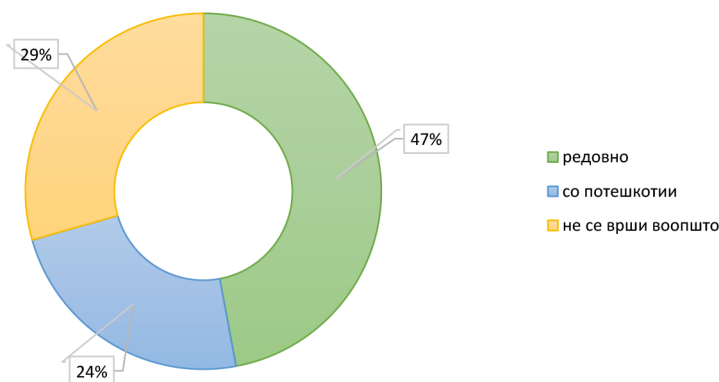

График бр. 5

Во согласност со безбедносните заштитни мерки за вработените и странките, судовите редовно набавувале средства и ресурси за редовна дезинфекција на зградите и канцелариите. Со оглед на фактот дека судовите функционираат со веќе ограничен и предвиден буџет, за овие трошоци судовите користеле средства кои биле планирани за редовни и тековни активности. Дополнително, тие го истакнуваат и проблемот со недоволен број на хигиенски техничари кои во овој период имаат зголемени активности за редовна дезинфекција и чистење на просториите. Судовите потенцираа дека ваквите вонредни трошоци може да предизвикаат проблеми во финансиското работење на судовите, и истакнаа дека можеби ќе беше поефикасно доколку ваквите централни набавки кои се однесуваат на целото судство беа извршени преку Судскиот буџетски совет, или доколку беа доставени насоки за правилна распределба на судскиот буџет за време на вонредната состојба.

I.1. Врховен суд на РСМ

За време на постапувањата во вонредната состојба, слично како и останатите судови и Врховниот суд на РСМ се соочи со недостаток на човечки ресурси и технички капацитети, како и со проблеми поврзани со недостатокот на нормираност на процесот на работа на судот во време на вонредна состојба. Врховниот суд на Република Северна Македонија генерално има недостиг на човечки ресурси, но овој проблем особено се истакна во овој период поради мерките на Владата со кои од работа беа ослободени хронично болните лица и родителите на деца помлади од 10 години. Поради недостатокот од технички капацитети, Општите седници во Врховниот суд на Република Северна Македонија за времетраењето на мерките за заштита од Ковид-19 се одржувале посредно (од дистанца) со доставување на дневниот ред и материјалите преку меил адреса.

Работата во Врховниот суд била организирана во смени и во службени дежурства, при што за дел од предметите продолжило постапување во редовните совети во судот (пр. притворски предмети). Општата седница на Врховниот суд во овој период постапувала и по предмети со рокови, како што се предметите по жалба против одлуките за избор на судија и приговорите на годишните распореди за работа на судовите. Во рамките на Врховниот суд формиран е постојан Совет кој постапува по итни предмети. Поради ризикот од евентуална спреченост на членовите на Советот да постапуваат по овие предмети (поради мерките на самоизолација или задолжителен карантин) за време на вонредната состојба беа назначени и заменици во Советот.

Во овој период, дел од судиите од Врховниот суд работните обврски ги извршувале во судот, а дел од дома со оглед на тоа дека се работеле само предметите кои имаат приоритет.

“Организирани се дежурства поради целосно покривање на работното време во сите писарници. Направен е план со Одлука за постапување на стручните судски соработници во однос на прегледување на ревизиите за благовременост, дозволеност и потребата од административно враќање на предметите заради постапување по истите, веднаш по започнување на советите со редовно судење.

Изготвено е интерно Упатство за спроведување на електронска Општа седница од страна на Претседателот на судот и седниците беа организирани од страна на судскиот администратор и кабинетот во однос на итните предмети кои се во надлежност на Општата седница“¹⁸

I.2. Апелациони судови

Потешкотии во работењето поради недостаток на нормираност на процесот на работа во судовите за време на вонредната состојба беа потенцирани и од апелационите судови. Со цел времено надминување на проблемот, Апелациониот суд Гостивар на 20 март 2020 година донел [Оперативен план за работа на судиите и судската администрација за постапување во услови на зголемена опасност од вирусот КОВИД-19](#). Оперативниот план е донесен со цел да обезбеди функционалност во работењето на Апелациониот суд Гостивар и непречено постапување по итните и неодложни предмети. Планот се заснова на Одлуката на Судскиот совет, воведува посебен режим на работно време и ангажирање на вработените во судот и поттикнува користење на информатичка компјутерска технологија доколку постојат технички можности за тоа. Оперативниот план е објавен на веб страната на судот и бил испратен до основните судови (Гостивар, Тетово, Дебар и Кичево) кои се дел од апелационото подрачје Гостивар.

Во овој период Апелациониот суд Скопје пак го посочил **недостатокот на човечки ресурси** како најголем проблем со кој се соочил, бидејќи најголем дел од вработените ги користеле мерките и препораките од Владата за заштита од вирусот КОВИД-19. Сепак, Претседателот на Апелациониот суд Скопје истакна дека службениците информатичари успеале да го олеснат функционирањето на судот и во условите на значително намален кадар. Дополнително, АС Скопје подготвило **Упатство за постапување во вонредна состојба** наменето за основните судови од скопското подрачје со кое се наложува во судот да се постапува по итни, односно приоритетни предмети. Од друга страна пак, АС Скопје истакна дека одреден временски период за време на вонредната состојба сите судии од кривичниот оддел на судот биле истовремено во самоизолација поради колега од одделот кој бил позитивен на тест за вирусот КОВИД-19. Овие околности довеле до неможност за какво било постапување од страна на самиот оддел кој одлучува за итните притворски предмети. Со цел кривичниот оддел непречено да продолжи со работа, АС Скопје направил измена во Годишниот распоред и постапувањето по овие предмети го презеле дел од судиите од граѓанскиот оддел со претходно дадена согласност.

Останатите апелациони судови продолжиле со редовна работа на нејавни седници и истакнуваат дека го совладуваат приливот на предмети. Сепак, и тие потенцираат дека имале значителни потешкотии во работата поради големиот број на вработени кои ги користеле мерките од Владата.

¹⁸ Извадок од одговор на прашалник од претседател и судски администратор на Врховен суд

I.3. Основни судови

Претседателите на најголем дел од основните судови истакнаа дека главен предизвик во однос на внатрешната организација на судовите за време на вонредната состојба бил **недостатокот на нормираност на процесот**. Претседателите на основните судови посочија дека е потребно да биде изготвена регулатива која ќе се однесува на работата на сите судови во време на вонредна состојба, со цел да избегне невоедначеноста во постапувањето. На тој начин ќе се избегнат процедурални повреди на постапката и ќе се обезбеди заштита на правата на странките.

Колкав дел од судовите усвоиле акт за организација на работата?

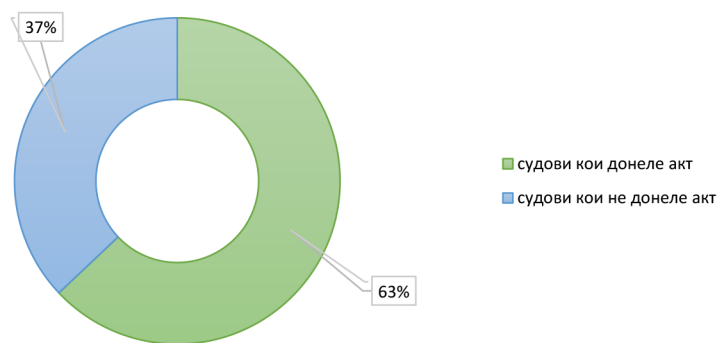

График бр. 6

Како одговор на непостоечката нормативна рамка, **63% од основните судови во РСМ усвоиле акт (упатство или оперативен план) на ниво на суд со кој го регулираат начинот на работата на судиите и судската служба за време на прогласената вонредна состојба**. Најголем дел од Упатствата за работа на основните судови охрабруваат користење на информатичко компјутерска технологија и програмите Microsoft teams, Zoom и Skype за непосредна комуникација и за извршување на определена работа од дома. Сепак, дел од судовите не ги објавиле овие акти на своите веб страни (ОС Гевгелија, ОС Охрид, ОС Крушево, ОС Делчево, ОС Радовиш, ОС Струмица, АС Битола, АС Штип, Врховен суд).

Оперативни планови за работа на судовите за време на вонредна состојба, покрај Апелациониот суд Гостивар имаат донесено 4 основни судови – ОС Кавадарци, ОС Неготино, Основен граѓански суд Скопје, и ОС Битола.¹⁹

Потешкотиите при преземањето на процесните дејствија исто така беше потенцирано од најголем дел од основните судови, со оглед на одлуката согласно која тие постапуваа единствено во итни и приоритетни предмети. Основниот кривичен суд во Скопје согласно Уредбата на Владата на РСМ и препораките на Судски совет на РСМ изготвиле список на итни и приоритетни предмети со список на странки кои имале пристап до судот и истиот бил објавен на веб страната на судот, заедно со известувања за одложувања на рочишта.

Недостатокот на човечки капацитети и ресурси продолжува да биде отежителен фактор особено за судовите кои периодов беа дел од кризните жаришта на вирусот. Следејќи ги насоките во Одлуката на Судскиот совет, претседателите на основните судовите примениле различни начини за организација на работата на судиите со определување на вршење на работи од дома (проучување на предметите и доаѓање во судот во деновите за судење, пишување на одлуки итн.) и со доаѓање во судот на определените судечки денови. Судската администрација, од друга страна, најчесто

¹⁹ Достапни на веб порталот www.sud.mk

се организира преку работа во смени иако сите биле должни редовно да бидат достапни на службените телефонски броеви, вклучително и оние кои користат право на платено отсуство од работа согласно мерките на Владата на РСМ. Значителен дел од судовите истакнаа дека немаат доволно човечки капацитети за да може да се организираат за работа во смени, па во периодот на вонредна состојба редовно доаѓале на работа.

...„Во судовите од помал обем организацијата на судските службеници е особено отежната, имајќи предвид дека за едно работно место има само по еден судски службеник, па со мерките за користење на оправдано отсуство на родител со дете до 10 години, се соочивме со проблеми, а од друга страна се јави и големо незадоволство кај судските службеници кои редовно доаѓаат на работа и заменуваат уште едно до две работни места, исто платени како службениците кои се дома...“²⁰

Голем дел од вработените во Основниот кривичен суд во Скопје ги користеле препораките од Владата на РСМ и не доаѓале на работа, поради што била направена реорганизација на работата на судската служба (вработените доаѓале на работа секоја втора недела), со цел да нема застој во постапувањето на судот. Сличен начин на организација имало и во другите судови (ОС Кавадарци) во чиј оперативен план за постапување се дадени насоки за присуство до 10 лица во судот согласно претходно утврден неделен распоред за работа на судиите и судската служба.

Поради постоењето на кризна состојба на дел од територијата на Република Северна Македонија на подрачјата на општините Дебар и Центар Жупа, Основниот суд Дебар продолжи да функционира со дежурства во редуциран состав. По завршувањето на кризната состојба судот продолжил да работи единствено со смени и во согласност со препораките од надлежните органи.

Истражувањето покажа дека голем дел од судовите се соочиле со **потешкотии при приемот на поднесоци по електронски пат**, како на пример Основниот суд Гевгелија кој веќе извесен временски период функционирал без судски службеник- информатичар во својата администрација. Дел од судовите се соочиле со проблеми во воспоставувањето на систем за интерна комуникација помеѓу судиите и судската администрација, но сепак потенцираат дека **надворешната комуникацијата со странките, застапниците и пошироката јавност претставувала проблем**.

I.4. Управен и Виш управен суд

Врз основа на Заклучоците на Владата на РСМ во врска со спроведување на дополнителни мерки и активности за превенција од ширење на вирусот КОВИД-19, како и Одлуката на Судскиот совет, Управниот и Вишиот управен суд ги одложија сите судења кои се одлучуваат на јавна или нејавна седница со исклучок на предметите од итен карактер (времени мерки), предмети кои по сила на закон се итни и кај кои постои опасност од повреда на принципот на судења во разумен рок.

Претседателот на Управниот суд на Република Северна Македонија се изјасни дека **комуникацијата со државните институции** беше најголем предизвик за овој суд за време на вонредната состојба. Имено, дури и во постапките по итните предмети, Управниот суд се соочил со потешкотии во доставувањето на списи и информации за предметите. Дополнително, Управниот суд се соочил со проблем со просторните капацитети на моменталната локација на судот. Имено, препораките и мерките за заштита од вирусот предвидуваат пред сè одржување на социјална дистанца и растојание помеѓу луѓето. Во канцелариите на судиите во Управниот суд работат по двајца судии, додека судската служба ја извршува својата работа во канцеларија со по четворица стручни соработници. Согласно препораките и мерките за заштита просторните услови на Управниот суд не се соодветни за работа во овој период.

²⁰ Извадок од одговор на прашалник од претседател и судски администратор на основен суд

Вишиот управен суд за време на вонредната состојба подготви [Упатство за начинот на работа на Виш управен суд за време на прогласената вонредна состојба](#) кое го уредува начинот на работа и комуникација на судиите со странките и судската администрација. Упатството ја регулира работата од дома на судиите и достапноста на судскиот персонал. Меѓу другото, во Упатството на Вишиот управен суд се охрабрува инензивираното користење на електронска достава и комуникација со странките секогаш кога за тоа постојат услови и се поттикнува редовно обезбедување услови за достава на судски писмена по електронски пат.

Покрај недостатокот на нормираност на процесот, управните судови го потенцираат и проблемот на **недостаток од човечки ресурси во судската администрација**.

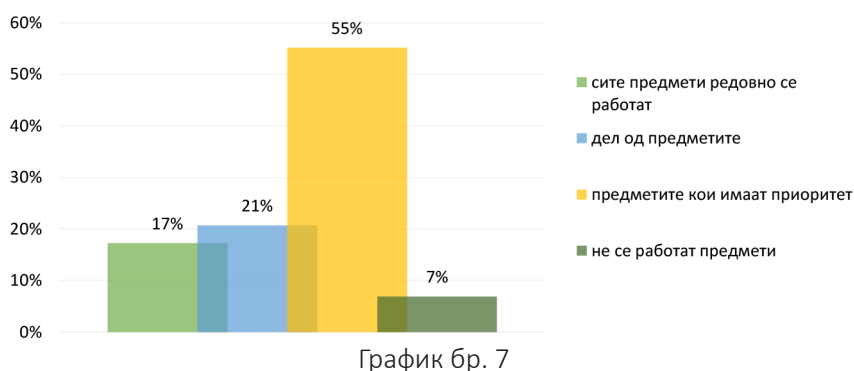
II. Постапување на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија

Пандемијата предизвикана од вирусот КОВИД-19 ја поттикна употребата на информатичката технологија во судовите. Особено во случаите каде што биле спроведени онлајн судења, се трансформираше перцепцијата за граѓанска правда, водење на јавна расправа и контакт со странките. Голем дел од правосудните системи во Европа применија работа од далечина со дигитални методи на работа како најефикасен начин за справување со криза од овие размери. На пример, судските постапки во Балтичките држави (Естонија, Латвија и Литванија) исклучиво се водат со видео конференција, а постои редовно воспоставена електронска комуникација и со адвокатите, извршителите и нотарите. Норвешка, усвои целосен дигитален пристап, вклучувајќи онлајн административно и буџетско управување, како и сослушувања преку видео, додека пак одлуките донесени од страна на советите ги потпишува единствено судијата-известител со електронски потпис. Во Данска, приоритетните предмети се одредуваа во согласност со локалната состојба во однос на епидемијата, поединечно оценувајќи ги предметите и можностите за одржување рочишта преку видео конференција.²¹

Постапување по предмети

Дефинирањето на критериумите и начинот на постапување по итни и приоритетни предмети согласно расположливите ресурси на судовите, е од суштинско значење за ефикасно функционирање на судството за време на вонредна состојба. Согласно Одлуката на Судскиот совет, за време на вонредната состојба во судовите во Северна Македонија се работеле единствено итни и приоритетни предмети.

Со оглед на прогласената вонредна состојба, дали во судот постојат услови за постапување по сите судски предмети?

Повеќе од половина од судовите (55%) истакнаа дека ја следеле Одлуката на Советот и постапувале единствено по приоритетните предмети. Но во поединечни случаи дел од судиите постапувале и по други редовни предмети почитувајќи ги мерките и препораките за заштита од вирусот Ковид-19 (носење заштитна опрема, користење средства за дезинфекција и слично). Околу 21% од судовите работеле и предмети надвор од предвидените, а 17% ги работеле сите предмети редовно. Претседателите на судовите коментираа дека самата одлука на Судскиот совет за постапување по итни/нужни предмети не е доволно прецизна за да утврди кои се условите за итно и приоритетно постапување, како и дека е потребно да се направи план за справување со заостанатите предмети од овој период.

²¹ Response of judicial systems to the Covid-19 pandemic, CEEPEJ May 2020

Ваквиот невоедначен пристап влијае врз целокупната ефикасност во судството, при што се истакнува недостатокот од методолошки усогласен пристап за одредување на итни и приоритетни предмети, предуслови и можности за постапување.

Дали судот има изготвено посебна внатрешна процедура за спречување на создавање заостаток, намалување на заостатокот на нерешени предмети и застојот на движењето на предметите во судот за останатите предмети кои не се работат во периодот на вонредната состојба.

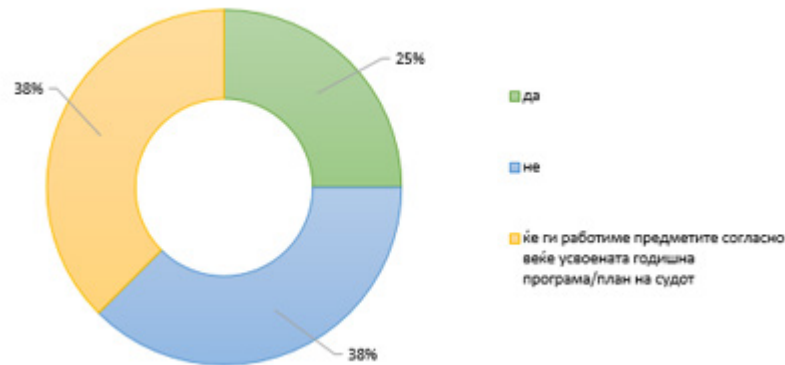

График бр. 8

Од судовите кои не продолжиле со редовна работа, односно кои постапувале по само дел од предметите, околу 38% истакнаа дека по завршувањето на вонредната состојба ќе продолжат да ги работат предметите согласно веќе усвоената годишна програма односно план на судот. Мал дел од судовите или само 25% развиваат план за постапување по предметите кои не беа категоризирани како итни со цел да се обезбеди ефикасност во постапувањето и по завршувањето на вонредната состојба. Значителен дел од судовите во државата, или 38% немаат подготвено план или внатрешна процедура за справување со заостатокот на нерешени предмети.

Преземање процесни дејствија

За време на вонредната состојба, слично како состојбата со постапувањето по предметите, преземањето на процесните дејствија се разликува од суд до суд.

Како се изведуваат процесните дејствија во предмети по кои се постапува за време на вонредната состојба?

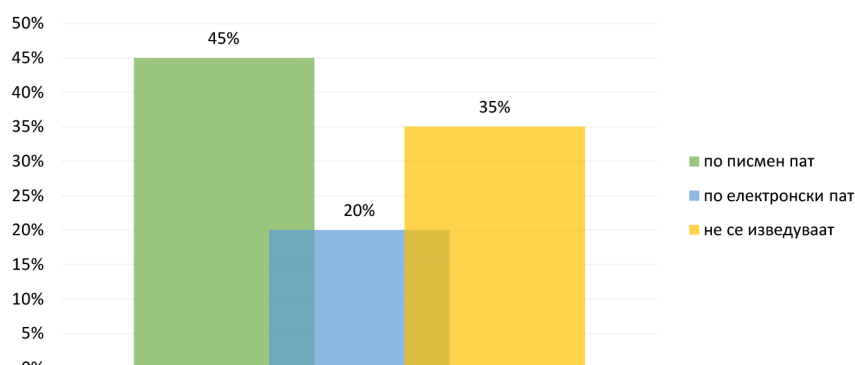

График бр. 9

Имено, со цел да се почитуваат мерките за заштита, најголем дел од судовите (45%) започнале со изведување на процесните дејствија по писмен пат, а значаен дел од судовите – 35% воопшто не изведувале процесни дејствија на никаков начин. Сепак, дел од судовите користејќи ја опремата и ИТ технологијата која ја имаат на располагање, успеале да ги изведуваат процесните дејствија по електронски пат. Пример за тоа се основните судови Гевгелија, Кавадарци, Свети Николе и Управниот суд. Во одреден број судови, или 20%, спроведувањето на процесни дејствија продолжи да се врши на ист начин како и пред прогласената вонредна состојба, односно непосредно.

Комуникација во судот

Одржувањето на редовна комуникација помеѓу членовите на советите и одделите и судската служба е круцијална за олеснето функционирање на судовите и поголема ефикасност во нивната работата. Новите, отежнати услови за функционирање и постапување на судските институции донесоа и одредени потешкотии за судовите во поглед на одржувањето на седници, колегиуми и остварувањето на редовна комуникација помеѓу судиите и судската служба.

Во кој дел на комуникација на судот сте забележале најмногу потешкотии во периодот на вонредната состојба?

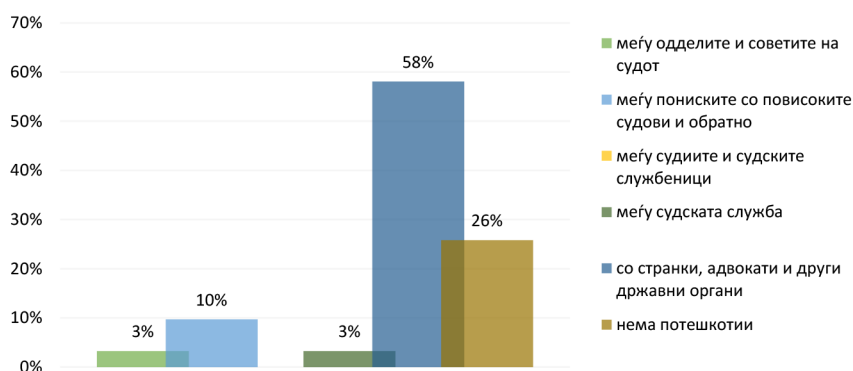

График бр. 10

Судовите во Северна Македонија речиси и да не регистрираа проблеми при внатрешната комуникација на судиите, советите и судските службеници. Само мал дел од испитаниците односно 3% посочија дека имале потешкотии во споделувањето на информации помеѓу одделите и советите и помеѓу судската служба, а 10% од судовите во државата се соочиле со предизвици при комуникацијата со повисоките или пониските судови. Претседателите на судовите и судските администратори беа согласни дека има неопходна потреба од воспоставување на вертикална и хоризонтална комуникација помеѓу судовите како би се задржал континуитет и воедначеност во постапување. Но за разлика од комуникацијата во рамките на судот, најголем дел од судовите или дури 58% се изјаснија дека регистрирале потешкотии при комуникацијата со странките, адвокатите и државните органи. Пристапот до судот бил менаџиран на тој начин што странките за сите информации од судот можеле да пристапат телефонски и по меил, додека непосредната комуникација била ограничена само за странките во предметите по кои се постапувало. При евентуалното присуство во судот била обезбедена задолжителна заштитна опрема за странките.

Дали и на кој начин судите во судот комуницираат меѓусебно во периодот на вонредна состојба?

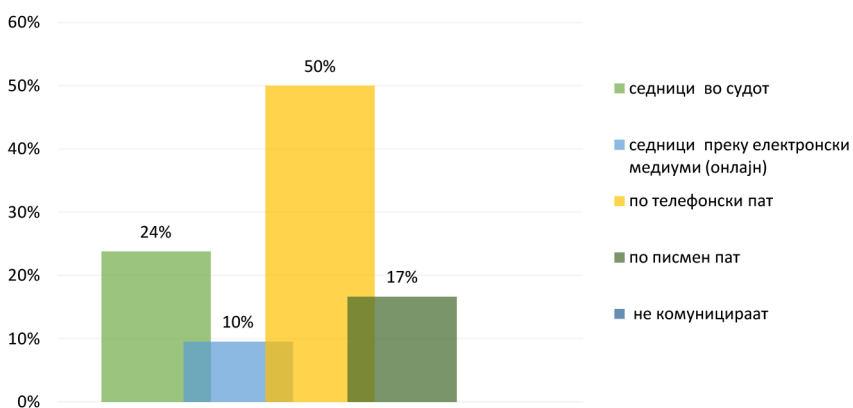

График бр. 11

Најголем дел од судовите не забележале никакви потешкотии при комуникација внатре во судот бидејќи активно се користела интерната мрежа на судовите за споделување на соопштенија и информации до сите вработени во судот. Истражувањето покажа дека најголем дел од судовите меѓусебно комуницираат телефонски, но постојат примери и за одржување на седници по електронски пат. Дел од судовите како Апелациониот суд Скопје, Основен суд Кавадарци развиле модели за одржување на колегиуми на судии и совети по електронски пат, користејќи мобилни апликации како Viber, Skype, Zoom, Microsoft teams. Судовите кои работата ја организирале на овој начин истакнуваат дека координацијата функционираше и редовно се разгледувала работата на судот, но поради вообичаените начини на комуникација (најчесто телефонска комуникација), не поради одредени упатства.

Употреба на информатичка технологија

Најголем дел од претседателите и судските администратори истакнаа дека воведувањето и развојот на информатичките процеси е неопходно за подобрување на ефикасноста во работата, преземањето дејствија и комуникацијата со странките и јавноста. Сепак, претседателите се согласија дека со цел да се овозможи вистинско функционирање на ИТ во судството, потребно е пред сè да се направат вложувања во техничките и човечките ресурси на судовите. **Употребата на електронски технички средства во судот започнува да се препознава како метод на обезбедување функционалност на судовите**, особено во овој период кога беше потребно да се обезбеди непречено постапување по итни и неодложни предмети, а со цел превенирање на зараза од Ковид-19. Дополнително е истакнат проблемот со недоволното познавање на информатичката технологија за што се потребни континуирани обуки за користење на дигитални алатки.

Дали судот има техничка опрема и можности за одржување на рочиштата на виртуелен начин ?

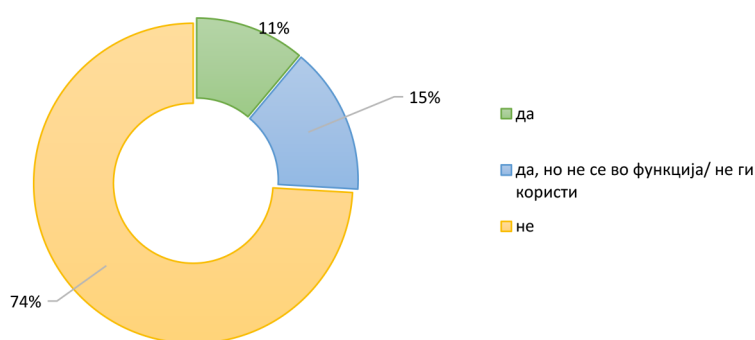

График бр. 12

Во однос на користењето на информатичката технологија и опрема во насока на одржување на виртуелни рочишта или судења по електронски пат, **74% од судовите истакнаа дека не располагаат со доволно техничка опрема и немаат доволно познавања за користење на информатичка технологија за да можат да ги спроведат виртуелните рочишта во пракса.** Мал дел од испитаниците или 15% истакнаа дека поседуваат одреден тип на опрема која може да послужи за онлајн судења, но истата е застарена и не во функција. Во Република Северна Македонија, за време на вонредната состојба, единствено Основниот суд Кавадарци одржуваше и спроведуваше онлајн рочишта. Имено, во ОС Кавадарци преку примена на електронски технички средства **беше одржано првото онлајн судење за кривично дело „разбојништво“.** Ваквиот начин на преземање судски дејствија обезбеди двонасочна комуникација без заедничко физичко присуство на странките и јавноста, при што странките во постапката можеа да ги оспоруваат обвиненијата или да предлагаат докази. На овој начин, судот ги презеде и обезбеди сите мерки за превенција и се обезбеди социјалната дистанца за време на воспоставената вонредна состојба, со цел за непречено одржување на расправите и преземање дејствија во текот на судските постапки.

График бр. 13

Најголем дел од претседателите на судовите (83%) истакнаа дека **немаат соодветни ресурси и капацитети** кои се всушност главни предуслови за водење на рочишта по електронски пат. Покрај недостатокот на опременост и капацитети, помал дел од судовите (околу 13%) го истакнаа и недостатокот на процесни одредби кои ќе го регулираат електронското спроведување на рочиштата. Имено, покрај одредбите во ЗПП за аудио и тонско снимање, процесните одредби на кривичната постапка не предвидуваат спроведување на рочишта по електронски пат. Судиите истакнаа дека се јавуваат проблеми и во делот на обезбедување право на бранител за обвинетиот, дали е запазено начелото на контрадикторност и непосредност во постапката како битни аспекти на правото на фер судење.

Сепак, најголем дел од интервјуираните претседатели сметаат дека воспоставувањето на **е-судството во Северна Македонија треба да биде приоритет со што ќе се олесни комуникацијата во самиот суд, но и со странките и другите институции**. Со цел да се овозможи спроведувањето на е-судство, испитаниците истакнаа дека е неопходно континуирано да се обезбедуваат обуки за судската администрација, но и за судиите за користење на информатичката технологија во својата работа.

Електронска достава

Системот на електронска или е-достава беше воведен во Република Северна Македонија во 2014 година. Преку овој систем веќе 6 години се одвива регистрацијата на нови корисници и прием и достава на поднесоци низ судовите во државата.

Во согласност со мерките и препораките на Владата на РСМ за физичко дистанцирање поради новонастанатата состојба со вирусот Ковид-19, сите судови потврдија дека редовно го користеле системот за електронска достава на судски документи. Притоа, беше истакната неможност на системот за остварување двонасочна комуникација меѓу судот, странките и застапниците, што во овој период значително можело да ја олесни комуникацијата и работата на судот. На тој начин значително би се олеснила и за брзала постапката и комуникацијата во доставата на писмена, информирање за постапката и одржување на рочишта, доставување на одлуки итн.

...„Се забележуваат потешкотии во предметите каде има сведоци и странки каде што нема можност да се изврши електронска достава, како и во предмети каде има многу учесници и нема просторни услови да се почитуваат сите препораки за држење на соодветна дистанца“.²²

II.1. Врховен суд на РСМ

Согласно воспоставената пракса на најголем дел од судовите во државата, и во Врховниот суд се работеле предмети од итна природа, односно оние кои имале приоритет во постапувањето. Но дури и во постапувањето по единствено итни и приоритетни предмети, судот повторно се соочил со потешкотии во однос на недостатокот на кадар, односно на стручни службеници но и судии поради ослободувањето од работа на одредени категории на лица. Па така, во периодот на вонредната состојба, судиите во Врховниот суд меѓусебно комуницирале и одржувале седници преку електронски медиуми, по писмен и телефонски пат. Сепак, Претседателот на судот и судскиот администратор потенцираа дека покрај можноста за е-комуникација внатре во судот, **Врховниот суд нема на располагање доволно функционална и софистицирана опрема** која би им овозможила одржување на јавни расправи по виртуелен односно електронски пат. Дополнително, судот е во недостаток на доволно обучен персонал кој би го овозможил функционирањето на електронските седници.

За време на вонредната состојба, Врховниот суд преку електронска врска учествуваше на Регионална работна средба на тема „Последиците од пандемијата Ковид-19 врз човековите права и владеењето на правото“ организирана од Директоратот за човекови права и владеење на правото, при Совет на Европа. Целта на настанот беше да се отпочне со континуирана дискусија за предизвиците во справувањето со пандемијата на Ковид-19 со фокус на стандардите на Советот на Европа и Судот во Стразбур во врска со здравјето, слободата на движење, почитувањето на приватноста и заштитата на личните податоци.

Во рамките на својата работа за време на вонредната состојба, Врховниот суд на Република Северна Македонија не изработил насоки или упатства за постапување на судовите за време на пандемијата поврзана со вирусот КОВИД-19. Претседателот на Врховниот суд нотираше дека судот бил во соработка и координација со Судскиот совет на РСМ со цел да се обезбеди директна и целосна примена на мерките на Владата. Во однос на претходно наведените проблеми за организација, функционирање и постапување на пониските судови во рамките на вонредната состојба, Претседателот наведе дека **Врховниот суд оставрил комуникација со сите судови кои барале одредени појаснувања во однос на својата работа и постапување за време на вонредната состојба.**

II.2. Апелациони судови

Во Апелационите судови Битола и Гостивар за време на вонредната состојба се работеле сите предмети редовно но без одржување на јавни расправи и седници. За разлика од нив, Апелационите судови Скопје и Штип постапувале единствено по итните предмети согласно Одлуката на Судскиот совет на РСМ. Ниту еден од апелационите судови нема изработено посебна процедура за постапување со заостатокот на предметите, но Апелациониот суд Скопје нотираше дека подготовката на ваков акт ќе биде приоритет за судот по завршувањето на вонредната состојба.

Согласно состојбите во најголем дел од судовите во државата, и апелационите судови забележаа дека не располагаат со доволно техничка опрема и немаат доволно познавања за користење на информатичка технологија за да можат да спроведат онлајн рочишта. Токму поради ова, апелационите судови се согласни дека е неопходно инвестирање во соодветна опрема и кадар за одржување на е-судења, а притоа препорачуваат и соодветна обука за кадарот (судиите и службата) кои би раководеле и постапувале со оваа опрема. Апелациониот суд Скопје во изминатиот период започна со развивање на капацитети за воспоставување на е-систем во судот кој ќе овозможи и одржување на онлајн седници и судења. За таа цел беше обезбедена онлајн обука за дел од вработените и судиите на судот за користење на ИТ во време на вонредна состојба.

22 Извадок од одговор на прашалник од претседател и судски администратор на основен суд

Комуникацијата помеѓу судиите во апелационите судови продолжила да се одвива најчесто телефонски или по е-пошта, а седници се одржувале по електронски пат (преку апликациите Вибер или Скајп), а понекогаш и во просториите на судовите. Како и останатите судови, и апелационите го нагласија недостатокот од електронско поврзување помеѓу сите судски инстанции (во поглед на известувања, движење на предмети, достава на документи, соопштенија). Недостатокот на електронско поврзување на судовите во овој период претставуваше отежнувачки фактор за работата на судиите. **Поврзувањето на хоризонтално и вертикално ниво значително би помогнало за унифицираност на процедурите и зголемена ефикасност на судовите.**

II.3. Основни судови

Судовите со основна надлежност во периодот на вонредна состојба најчесто постапувале по предлозите на ОЈО за непостапување според здравствените прописи за време на епидемија, донесување пресуди со казнен налог, предлози за привремени мерки како по законот за обезбедување на побарувањата, законот за семејство, како и по предлозите за привремени мерки за спречување на семејно насилство.

Во поглед на е-доставата, претседателите на судовите и судските администратори го истакнаа **недостатокот од двонасочна комуникација преку електронското сандаче** со странките и нивните застапници. Судиите истакнаа дека доколку постоела технички услови, ќе се воспоставеше редовна комуникација со странките и ефикасно ќе се вршеше доставата. Специфична е кризната состојба која беше прогласена на територијата на ОС Дебар, при што нивната работа беше привремено запрена и ниту судот ниту АД Пошта беше во можност да врши достава или прима писмена од странките и нивните застапници.

Речиси сите основни судови се согласни со фактот дека постои **недостаток од ИТ персонал**, што е една од главните причини за недоволно користење и познавање на информатички процеси и технологии. Недоволната опременост или познавање на информатичката технологија ја забави и отежна работата на основните судови. Сепак, во овој период на прогласена пандемија, во насока на доследно применување на пропишаните мерки за превенција од вирусот КОВИД-19, во ОС Кавадарци беше одржано **првото онлајн судење во Северна Македонија** со што се изнајде начин судењата со сите инволвирани учесници да се одржат без нивно заедничко физичко присуство во зградата на судот. За потребите на ОС Кавадарци, електронската платформа Мајкрософт тимс (Microsoft Teams) беше надоградена и беше воспоставен онлајн календар на судењата за кои странките добиваат линк за следење на судењето по претходно електронско пријавување и одобрен пристап. Целото судење се снима, а записот се складира со можност за преглед во секое време. Преку оваа апликација судот понуди алтернативен начин за остварување на комуникацијата помеѓу странките во постапката и во период на вонредна состојба обезбеди непречено одржување на расправите и дејствијата во текот на судските постапки.

...,ОС Кавадарци преку допис до правните субјекти – странки на судот, обезбеди регистрација на околу 390 правни лица на системот на е-достава на судот. Дополнително, во соработка со Министерството за правда беше обезбедено регистрација на системот на е-достава и на повеќето државни органи и судски институции (општините, Министерството за внатрешни работи и неговите единици, државното правобранителство, адвокатската комора, комората на извршители, комората на нотари и комората на медијатори, како и Судскиот совет и Врховниот суд на РСМ). ...Единствен орган кој се уште не успеал електронски да се поврзе со е-системот на ОС Кавадарци е Јавното обвинителство на РСМ“.²³

23 Извадок од одговор на прашалник од претседател и судски администратор на основен суд.

Преку примената на е-доставата во периодот на вонредната состојба, во ОС Кавадарци беше остварена двонасочна комуникација помеѓу странките и судот, а преку електронската платформа на Мајкрософт тимс во овој период се одржувале и видео-колегииуми на судии.

Од друга страна, дел од судовите се на ставот дека за да се применат електронски средства треба да се запазат сите аспекти на правото на фер судење и да се обезбедат технички услови за нивна примена. Дел од претседателите на судовите сметаат дека постои делумна можност за судења по електронски пат, но не за сите предмети. Проблемот потекнува од недостатокот на процедура или акт кој би го регулирал начинот на примена на електронската комуникација во преземањето на судските дејствија, при што постои можност истото да биде оспорувано во жалбена постапка поради многу законски недоследности и недоречености. Кај дел од судиите постојат дилеми поврзани со сослушувањето на сведок, странка или друг учесник во постапката кој нема услови за онлајн судење, како и за начинот на кој ќе се провери дали исказот на сведокот е личен или евентуално пак бил напишан од некој друг, дилеми во врска со доставувањето на писмените докази на увид на судот, начинот на закажување рочишта и слично.

Иако најголем дел од судиите се согласуваат дека во услови на вонредна состојба, судењата можат да се извршуваат по електронски пат, тие нагласуваат дека е потребно да се обезбедат услови за запазување на судечките стандарди.

...„Не се согласуваме со начинот на одржување рочишта на виртуелен начин. Во секој случај, примарна цел на судовите е да се обезбеди правна заштита на граѓаните, не е примарно да се олесни работата на судовите. Граѓаните не се во обврска да имаат капацитет (технички и стручен) за ваков вид судење, а со оглед дека е предвидливо времетраењето на вонредната состојба (не е на релативно подолг рок) судството но и граѓаните немаат капацитет во брз рок да обезбедат ваков вид на судења.“²⁴

II.4. Управен и Виш управен суд

При постапувањето и функционирањето на управното судство за време на вонредната состојба, најголем дел од потешкотиите при работата на Управниот и Вишиот управен суд се јавиле при воспоставувањето на комуникација со државните институции. Државните органи и комисии беа оценети како неактивни, Управниот суд единствено ја издвои Управата за јавни приходи како респонзивен и ажурен државен орган со кој била воспоставена двонасочна комуникација. Со цел да ја усогласи процедурата на постапување на управното судство, Управниот и Вишиот управен суд биле во редовна комуникација и координација. Во управните судови биле работени само предметите кои се сметале за итни или приоритетни. Вишиот управен суд подготвил акт, односно евиденција за работа на предметите кои не се работат во периодот на вонредната состојба, а во Управниот суд во тек е подготовка на планови за понатамошно постапување по заостанати предмети.

Во Управниот суд била одржана само една седница на судии преку апликацијата Вибер, поради потешкотии и проблеми кои се јавиле при користењето на апликацијата. Во моментот постојат обиди за воспоставување на интерна апликација за комуникација на ниво на судот, но спроведувањето на оваа активност се одвива бавно и отежнато поради нефункционалната компјутерска опрема со која располага Управниот суд. Вишиот управен суд, пак, не располага со соодветна опрема за одржување на онлајн седници. Имено статичните и преносните компјутери кои ги користи Управниот суд се застарени, бавни и немаат камери, што претставува главна потешкотија при евентуалното спроведување на онлајн седници или совети.

²⁴ Извадок од одговор на прашалник од претседател на основен суд

Внатрешната комуникација во Вишиот управен суд се одвивала согласно донесеното Упатство за работа според кое сите судии и вработени судот задолжително и редовно се достапни на службените телефонски броеви, во работното време на судот, вклучително и судиите и вработените кои користат право на платено отсуство од работа согласно мерките на Владата на Република Северна Македонија.

Во поглед на можностите за електронска комуникација (или водење на јавна расправа) и двата управни судови истакнуваат дека не поседуваат соодветна опрема ниту други технички можности за работа.

III Надворешна комуникација на судството за време на вонредна состојба во Северна Македонија

Пандемијата на вирусот Ковид-19 ја зголеми потребата за електронски услуги низ целиот регион во многу аспекти. Институциите, организациите, но и граѓаните, се во фаза на справување со многу предизвици, но оценката на истражувањето е дека судството бележи одредени подобрувања во однос на примената на електронската комуникација. Следните чекори кои треба да се преземат би требало да ги направат електронските средства достапни за долгорочна употреба, преку стандардизирани процедури и начини на работа, со континуирано и планско градење на капацитетите на судството. Јавноста, странките и учесниците во постапката за сите податоци во врска со работењето и постапувањето на судовите се информирале преку официјалните веб страни на судот кои во овој период на вонредна состојба биле активно користени од страна на судиите кои практикувале објавување на соопштенија и известувања за одложувања и одржување на рочишта.

Со оглед на карактерот на состојбата предизвикана со пандемијата, дел од судовите истакнаа дека постои зголемен интерес од медиумите за кривичните пријави за непочитување на мерките за спречување на ширење на зараза, како и дека тековно пристигнуваат барања за информации од јавен карактер на кои редовно се одговара.

Методи на комуникација со странките

Острите промени и измени на организацијата на судовите доведоа до потреба за изнаоѓање на соодветни начини за пренос на новостите во работата на судовите до директните учесници во постапката. И покрај запрените преклузивни рокови и другите олеснувања во работата на судството за време на вонредната состојба, кај судовите сепак остана обврската за комуникација и споделување документи со странките во постапката, како известувањата за одржување или одложување на расправа или рочиште.

График бр. 14

Претседателите на судовите и судските администратори потенцираа дека за време на вонредната состојба користеле повеќе методи и начини на комуникација со странките паралелно, па така и покрај употребата на електронското сандаче во најголем дел од случаите (33%), известувањата биле испраќани и по пошта и по доставата на судот кога за тоа имало можност. Судовите дури користеле и телефонска комуникација со цел да се осигураат дека странките ги добиле потребните документи. Единствено еден суд, Основниот суд Охрид, не вршел никаква достава за време на вонредната состојба.

Методи на комуникација со граѓаните и јавноста

Мешан пристап на споделување на информации бил применет и во комуникацијата на судовите граѓаните во однос на својата работа и постапување.

График бр. 15

За време на вонредната состојба, најголем дел од судовите ја одржувале комуникацијата со јавноста преку објава на известувања на вратата на судот (43%) но и преку објавување на соопштенија за својата работа на веб страната на судовите како дел од судскиот портал (40%). Дел од судовите покрај традиционалниот начин на пренос на информации, испраќале соопштенија и до печатените медиуми (3%), до онлајн и социјалните медиуми (8%), како и ТВ куќите и локалните радио станици (5%).

Соопштенијата за јавност објавени од страна на судовите најчесто ја содржат Одлуката на Судски Совет за постапување на судовите во РСМ во услови на зголемена опасност од вирусот Ковид-19 надополнети со контакт телефоните и е-поштата на судовите и поттикнувајќи ги странките да ги користат овие начини на комуникација за информирање за судските предмети. Преку соопштенијата, судовите ги известуваат граѓаните за евентуалните промени во работно време на судот, информации за одржувања и одложувања на рочишта, работно време на приемно одделение, информации во врска со пресуди за непостапување според здравствените прописи во прогласена пандемија итн.

Тоа што е забележително е дека преку соопштенијата/известувањата на судовите за време на вонредната состојба постепено се напушта класичниот начин на писмена комуникација со странките и се наложува обврската за примена на електронската комуникација, на начин што се бараат податоци за електронска достава на писмена до странката и учесниците во постапката. Оттука, најголем дел од судовите беа согласни дека мора да се следат технолошките трендови и дека електронската комуникација на судот ќе ја олесни и отвори работата на судовите кон граѓаните, но дека е неопходно да се вложи во техничките капацитети и опременост на судовите.

Дали сметате дека вашиот суд работи редовно и на транспарентен начин со оглед на вонредната состојба?

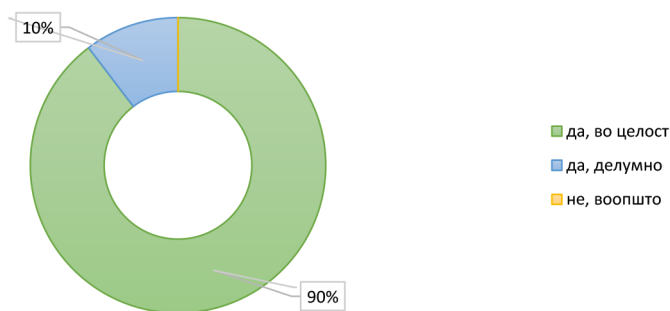

График бр. 16

Во однос на воспоставената комуникација со медиумите и јавноста, а имајќи предвид дека судовите за прв пат се соочија со функционирање во време на вонредна состојба, најголем дел од судовите (дури 90%) ја оценија својата работа за време на вонредната состојба како транспарентна со оглед на можностите со кои располагаат и условите во кои работат. Сепак, мал дел од судовите (околу 10%) образложија дека и покрај вложените напори за транспарентно и отворено работење постои простор за подобрување па својата работа ја оценија како делумно транспарентна.

Дали надлежните лица за односи со јавноста добија посебна обука/ упатство за справување со кризата?

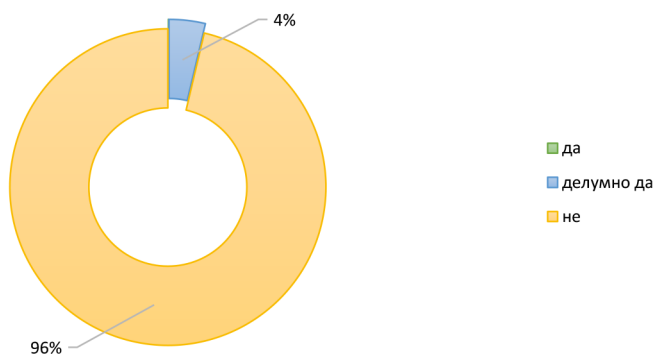

График бр. 17

Соочувајќи се со предизвикот за транспарентно и отворено работење на судовите за време на оваа состојба без преседан, лицата задолжени за односи и комуникација со јавноста во судовите споделувале информации и известувања за работите кои се од интерес за странките, граѓаните и општата јавност. И покрај фактот дека состојбата наложувала посебни мерки за постапување и работа, најголем дел од судовите, односно 96% се изјаснија дека не била обезбедена обука или упатство за лицата за односи со јавноста за време на справување со кризата и вонредната состојба.

III.1. Врховен суд

Во рамките на Врховниот суд, обемот на работа на лицата за односи со јавност и кабинетот на претседателот продолжил со еднаков интензитет како и пред настанатата вонредна состојба. Од судот информираат дека во овој период се забележа логична промена на предметот на интерес кај јавноста и новинарите, и дека тие беа насочени целосно кон состојбите поврзани со вонредната состојба и вирусот КОВИД-19. Во еден случај, од Врховниот суд беше испратена Реакција и барање за објава на демант до локален медиум, во врска со информирање на јавноста за состојба со заразени лица од вирусот.

Поради добрата организираност на веќе намалениот кадар на судот, пристапот на странки до писарницата на Врховниот суд бил обезбеден во текот на целото работно време за време на вонредната состојба.

III.2. Апелациони судови

Во согласност со своите надлежности и мерките за заштита на странките во постапката, судиите и вработените во судот, апелационите судови со соопштенија на своите веб страни ги откажаа сите јавни седници и расправи за времетраење на вонредната состојба. Како и повеќето судови во државата и апелационите судови користеа разни начини и методи на надворешна комуникација со цел да се обезбедат сите услови за почитување на мерките за заштита, но и да се осигура протокот на информации и известувања.

III.3. Основни судови

Граѓаните и медиумите за работата на основите судови биле информирани преку објавени соопштенија на веб страната на судот или на вратата на влезот во судот, а дополнителни информации се добивале и од судската полиција и вработените на приемното одделение.

Најголем дел од комуникацијата помеѓу судовите и граѓаните се одвивала преку електронското сандаче. Поради неможноста од двонасочна комуникација помеѓу судот и странките преку сандачето, за времетраење на вонредната состојба, дел од основните судови ја применувале официјалната е-пошта на судот за доставување на писмена до странките, вклучувајќи и заверки на исправи со печат (апостиле), заверки на договори, издавање на уверенија, потврди, но по барање на странките и по потреба со доказ за докажување на итноста. Голем дел од судовите подготвиле и списоци на денови за судење и денови во кои судиите ги одложуваат рочиштата, кои редовно ги објавувале на веб страниците на судот и биле доставувани до странките.

Судовите истакнуваат дека во периодот на вонредна состојба, лицето задолжено за комуникација со јавноста имало намален обем на работа, со исклучок на заинтересираноста на медиумите околу постапувањето по казнените налози за непочитување на мерките за самоизолација. Од ОС Дебар истакнаа дека за време на кризната состојба на Општина Дебар и Центар Жупа, Претседателот на судот секојдневно бил во телефонска комуникација со новинарите со цел да ги информира за функционирањето на судот, а притоа судот имал постојана директна комуникација и со Општинскиот кризен штаб во Дебар.

Во однос на упатувањето на известувања до странките и нивните застапници и вршењето на достава за одржување или одложување на расправа, претрес и рочиште во периодот на вонредната состојба, најголем дел од судовите ја користеле електронската достава и доставата по пошта. Дел од судовите, како основните судови Гевгелија, Кавадарци, Дебар, Штип и граѓанскиот суд во Скопје ги користеле и традиционалните медиуми (печатени, ТВ и радио) и социјалните медиуми за да ги упатат соопштенијата до јавноста и граѓаните.

„Поединечно секоја странка во постапката лично добива на најсоодветен начин известување од судечкиот судија, со доказ за доставено известување, ова заради почитување на законските обврски за известување на странките во случај на одлагање на рочиштата. Не е објавено на веб страната на овој суд бидејќи немаме информатичар, но затоа е пратено подолго и поопширно известување преку локалните медиуми.“²⁵

Според интервјуираните претставници, редовното известување за работата на судовите продолжило и во вонредната состојба. Судовите испраќале неделни и месечни и извештаи до Министерството за правда, Судскиот совет и повисоките судови, а отежнатите услови за функционирање не се одразиле негативно на евиденцијата на работењето од страна на судовите и навременото известување кон надлежните институции.

III.4. Управен и Виш управен суд

Со цел да се доведе движењето на странки и други лица во зградите на судот на минимум, Вишиот управен суд и Управниот суд ги упатувале странките, граѓаните и сите останати заинтересирани лица да ги бараат сите потребни информации поврзани со предметите и постапките по телефонска комуникација и мејл. Како и останатите судови во државата и управните судови користеле мешани методи на комуникација со граѓаните и странките и навремено ги објавувале новостите за својата работа на веб страните на судовите, односно на судскиот портал.

²⁵ Извадок од одговор на прашалник од претседател на основен суд

IV Финансиски импликации врз судството како резултат на мерките на Владата за справување со вирусот Ковид-19

Владата на Република Северна Македонија на седница одржана на 7 април 2020 година донесе Уредба со законска сила за определување на висината на платата на избраните, именуваните и назначените лица во јавниот сектор за време на вонредна состојба. Уредбата со законска сила се однесува на избраните и именуваните лица во јавниот сектор во судската, извршната и законодавната власт. Меѓу другото, одредбите од оваа Уредба со законска сила се однесуваат и на избраните судии кои остваруваат право на плата согласно Законот за платите на судиите и на избраните јавни обвинители кои остваруваат право на плата согласно Законот за платите на јавните обвинители. Согласно оваа Уредба, на избраните и назначените лица за месеците април и мај 2020 година беше решено да им се исплатува плата во висина на минимална плата утврдена за месец декември 2019 година во Република Северна Македонија, во износ од 14.500 денари.

Целта на донесената Уредба за определување на висината на платата на избраните, именуваните и назначените лица во јавниот сектор на минимална плата во износ од 14.500 денари е обезбедување на средства за имплементација на економските мерки донесени од страна на Владата на Република Северна Македонија за справување со кризата предизвикана од пандемијата на вирусот КОВИД-19. Сепак, оваа Уредба не беше никогаш применета во пракса. На предлог на Основниот граѓански суд во Скопје, Управниот одбор на Здружението на судии одлучи да поднесе иницијатива за оценување на уставноста на Уредбата пред Уставниот суд.

Три недели по нејзиното донесување, Уставниот суд на Република Северна Македонија реши да поведе постапка за оценување на уставноста на Уредбата. Во Решението бр.49/2020, Уставниот суд одлучи да го запре спроведувањето на актот и дејствијата кои произлегуваат од оваа Уредба. Во аргументацијата на Уставниот суд се нагласува дека постои можност од ограничување на слободите и правата на човекот и граѓанинот, но само во случаи утврдени со Уставот, што значи слободите и правата на човекот и граѓанинот кои со Уставот се загарантирани, можат да бидат предмет на одредено ограничување од страна на јавната власт, само доколку тоа ограничување биде предвидено со Уставот како случаите во кои тие може да се ограничат. Во конкретниот случај, Судот утврди дека Владата ги пречекорила своите уставни овластувања, на начин што не водела сметка дали Уредбата со која Владата се впушта во ограничување на остварување на права на вработените од јавниот сектор кои се однесуваат на додатоци и надоместоци на плата за време на траењето на вонредната состојба, има уставна основа или не, односно дали Уставот воопшто предвидел одредени услови за остварување на правата од работен однос да можат да бидат ограничени со закон.

Испитувајќи ја предметната уредба со законска сила и нејзините дополнувања, од аспект на согласноста на нејзината содржина со Уставот, Судот утврди дека ограничувањето на правата од работен однос кое се прави со оспорените акти, нема уставна основа, односно, Уставот, воопшто не предвидел такво ограничување за време на вонредна состојба, поточно, со Уставот нема одредби врз основа на кои можат да се ограничат овие права за време на воена или вонредна состојба, ниту пак Уставот содржи одредба која упатува, со закон да можат да бидат ограничени овие права или одредени услови за нивно остварување. Дополнително, Уставниот суд се спротиставува на ставот на Владата дека врз основа на солидарност ќе се обезбедуваат средства во буџетот за помош на постоечката здравствено – економската криза предизвикана од вирусот Ковид-19 и истакна дека Уредбата не е донесена во насока и цел да се спречи ширењето на вирусот и да го заштити населението од последиците по здравјето согласно самите причини за кои е прогласена вонредната состојба.

„...Исто така, ако се имаат предвид причините и целта која сакала да се постигне со прогласувањето на вонредната состојба, а тоа е да се спречи ширењето на вирусот и да го заштити населението од последиците по здравјето од тоа ширење, неспорно може да се заклучи дека овластувањата на Владата да донесува уредби со законска сила, треба да бидат во контекст на остварување на таа цел, односно во функција на преземање на мерки со кои ќе се пресретне брзото ширење на заразата и мерки во функција на навремено дејствување заради справување и заштита на населението од последиците од ширењето на вирусот.“

„Во конкретниот случај, околноста што Уставот при состојба на прогласена вонредна состојба во државата, и’ дал овластување на Владата да донесува уредби со законска сила, не значи и овластување за Владата за арбитражност во оцената кои и какви уредби со законска сила да донесува за време на вонредната состојба и со уредби со законска сила да регулира прашања за граѓаните кои не се во допир со настанатата состојба, па дури и да ограничува слободи и права за граѓаните, надвор од оние децидно предвидени со Уставот.“
Извадок од Решение бр.49/2020 на Уставен суд на РСМ

Утврдената уставна попреченост за спроведување на одредбите од Уредбата за определување на висината на платата на избраните, именуваните и назначените лица во јавниот сектор за време на вонредна состојба не претставуваше пречка за судиите и судската власт да се вклучат во процесот на донирање средства за борба против вирусот Ковид – 19. Водејќи се по принципот на еднаквост и солидарност, Управниот одбор на Здружението на судии донесе Одлука²⁶ судиите да издвојат најмалку 20 проценти од нивната плата за месеците април и мај 2020 година, за сметка на Солидарниот фонд за справување со вирусот Ковид 19.

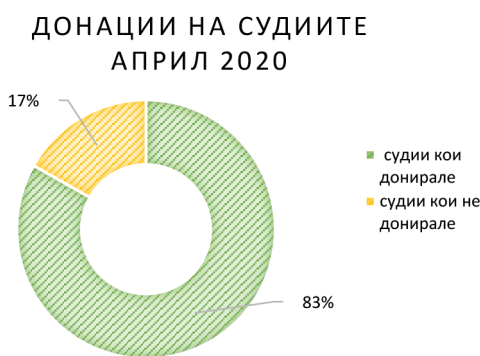

График бр. 18

Управниот одбор на Здружението ја донесе одлуката како еден вид на Препорака, а нејзиното спроведување зависеше единствено од волјата на самите судии, односно од нивната индивидуална решителност за донација. Здружението на судии објави листа на број на судии и судови кои донирале средства за борба против пандемијата од платата примена за месец април. Согласно податоците, дури 83% или вкупно 417 судии од РСМ донирале најмалку 20% од својата плата за месец април за борба против вирусот КОРОНА – 19. Судиите во РСМ демонстрираа солидарност со тоа што донираа вкупно 4.632.114 денари (околу 75.000 евра) во Солидарниот фонд за справување со вирусот Ковид 19. Ова воедно претставува и најголем износ на организирани донации во Северна Македонија во насока на справување со вирусот.²⁷

²⁶ Одлука број 0101-128 од 29.04.2020 година

²⁷ Анекс 2 – Листа на судски донации за справување со вирусот

V Функционирање на Судскиот совет на Република Северна Македонија во вонредна состојба

На 336-та седница одржана на 17 март 2020 година, Судскиот совет донесе [Одлука за постапување на судовите во Република Северна Македонија во услови на зголемена опасност од вирусот КОВИД-19](#). Одлуката укажува на мерки и активности кои треба да ги преземат судовите за заштита од зараза од вирусот Ковид-19. Донесената одлука упатува на задолжително почитување на безбедносните мерки, контролирање на бројот на луѓе кои циркулираат во зградите на судовите, редовна дезинфекција и одржување на хигиена во просториите. Дополнително, во одлуката Судскиот совет охрабрува користење на електронска комуникација за достава и прием на барања, уверенија и акти помеѓу судот, странките и застапниците. Одлуката на Судскиот совет содржи категоризација на *нужни работи кои се извршуваат во судовите*,²⁸ и пропишува дека закажаните расправи по предметите кои не се итни се одржуваат доколку се исполнети законските услови и доколку претседателот на судот и судиите проценат дека не се со висок ризик по здравјето на судиите, судската служба, странките и другите учесници во постапката. Одлуката беше дополнета на 7 мај 2020 година²⁹ со тоа што во листата на итни и приоритетни предмети беа внесени и предметите кои се однесуваат на семејно насилство. Дополнително, на 28 мај Судскиот совет повторно ја измени и дополни првичната Одлука за постапување на судовите, со цел да се регулираат постапките и за предметите кои не се итни или нужни и го пропиша следното: *по предметите кои не се итни судовите во Република Северна Македонија постапуваат согласно мерките, одлуките и протоколите на надлежните органи за спречување и ширење на вирусот КОВИД-19*.

Поради прогласената кризна состојба на дел од територијата на Република Северна Македонија на подрачјата на општините Дебар и Центар Жупа, Судскиот совет донесе [Упатство за постапување на Основниот суд Дебар за време на кризната состојба пропишана од Владата на РСМ во општините Дебар и Центар Жупа](#). Следствено на Одлуката за постапување на судовите и Упатството за постапување во Основниот суд Дебар ги содржи категоризациите на итно постапување и судење. Притоа, Судскиот совет го задолжува Претседателот на Основен суд Дебар да обезбеди континуирана електронска комуникација со судиите, судската служба, надлежниот обвинител и другите учесници во системот на управување со кризи. Воедно, Судскиот совет донесе одлука за промена на критериумите за исполнување на нормата од страна на судиите во периодот на вонредната состојба. Со Одлуката со која ја определува ориентационата норма месечно при евалуацијата на судиите, ќе бидат земени предвид ограничувањата во услови на вонредната состојба.

Во недостаток на правен акт кој го регулира постапувањето на судството во вонредни услови, Судскиот совет преку донесените одлуки се обиде да воспостави систем на приоритетно постапување и одлучување на судството во РСМ со намален ризик по здравјето на судиите, персоналот и странките.

28 - Судија во кривични предмети кога обвинетиот или дел од обвинетите се во притвор, домашен притвор или према кои е изречена некоја друга мерка за обезбедување присуство на обвинетиот во постапката;

-Кривични предмети на странките кои немаат живеалиште, односно престојувалиште во Република Северна Македонија, а се затекнати во државата;

-Кривични предмети за кои постои опасност од застарување на кривичното гонење;

-Кривични предмети за кривичните дела: „Пренесување заразна болест“ - по член 205 од КЗ, „Непостапување според здравствени прописи за време на епидемија“ - по член 206 од КЗ, „Неукажување медицинска помош“ - по член 208 од КЗ, „Спречување службено лице во вршење службено дејство“ - по член 382 од КЗ, „Напад врз службено лице при вршење работи на безбедност“ - по член 383 од КЗ, „Организирање отпор“ - по член 387 од КЗ;

-Прекршочни предмети од итна природа;

-Предмети за примена на времени мерки;

-Предмети по кои постапката е во фаза на донесување на одлука;

-Предмети во кои постои опасност од повреда на принципот на судење во разумен рок;

-Предмети кои по сила на законот се итни;

-Прием на поднесоци и други работи што се врзани со законски преклузивни рокови.

29 Одлука бр.02-606/2

Сепак, дел од судовите постапувале и надвор од категоризацијата на нужни предмети и работи предвидени од Судскиот совет, објаснувајќи дека во дел од судовите се работат предмети кои самите судии оценуваат дека се итни и нужни. Невоедначеното постапување судовите го лоцираат во непрецизното определување на итните процесни дејствија согласно можностите и капацитетите за работа кои ги имаат на располагање во согласност со вонредната состојба и мерките за заштита од зараза од вирусот. Недостатокот на јасна регулатива во работењето на судството во периодот на вонредната состојба беше забележано од претседателот на Судскиот совет, кој истакна дека: „...Недостасува пред сè Закон за вонредна состојба со кој би се уредиле процесните одредби за постапување и функционирање на судовите како и судењата преку интернет (online). Иако Судскиот совет претставува дел од судската власт во државата, не може со подзаконски правни акти да ги уредува судските постапки кои потпаѓаат во системски закони кои Собранието на РСМ ги донесува со дво-третинско мнозинство“.

Во рамките на **внатрешната организација на советот**, работата и постапувањето на Судскиот совет за време на вонредна состојба не се регулирани со посебен акт или правилник. Во Советот се усвоени плановите за цивилна заштита, но тие не се применливи или прилагодливи за моменталната состојба. Следсве но, за време на вонредната состојба Судскиот совет постапува согласно мерките и препораките од Министерството за здравство и Владата на РСМ.

За време на вонредната состојба, Судскиот совет продолжил со работа и одржување на редовни седници. Во просториите на Судскиот совет се одржувале седници со одлучувања од редовното работење на Советот. За време на вонредната состојба Судскиот совет назначил два в.д. претседатели за Апелационен суд Штип и Основен суд Гостивар, донел Одлука за утврдување на слободни судиски места во основните судови во Република Северна Македонија за VIII – та (осмата) генерација на кандидати за судии во Академијата за судии и јавни обвинители, разгледувал и оценувал извештаи на судовите за првото тромесечие за 2020 година, организирал одржување на свечени изјави од ново назначените судии во основните и повисоките судови и исполнувал разни други активности како дел од својата надлежност. Судскиот совет продолжил да ја извршува својата работа во просториите на Советот, а работата на членовите и стручниот кадар била организирана во смени согласно донесените мерки.

За време на вонредната состојба, лицето назначено за комуникација со јавноста во Судскиот совет согласно мерките за одредени категории на лица не ја извршувало својата работа во рамките на Советот. При соочување на недостаток од кадар за време на вонредните услови, **комуникацијата со јавноста** беше преземена од страна на Претседателот на Советот и Генералниот секретар. Комуникацијата со јавноста, граѓаните и странките Судскиот совет ја одржува пред сè електронски, со редовно објавување на соопштенија и известувања за својата работа на својата веб страна. Веб страницата на ССРСМ содржи ажурирани информации за седниците на Советот и редовно објавува информации за нивното одржување. Но за разлика од информациите за седниците, објавувањето на Одлуките на веб страната не е по хронолошки редослед и создава конфузност при нивно пребарување.

VI Функционирање на Академијата за судии и јавни обвинители во вонредна состојба

Во рамките на Академијата за судии и јавни обвинители не е усвоен план, упатство или водич кој го регулира и утврдува функционирањето и работата на Академијата во период на вонредна состојба. Слично како и судовите во државата, и АСЈО се соочи со проблемот на **недостаток на нормираност во работата при вонредна состојба**. Но без разлика на недостатокот од однапред утврдена внатрешна или национална регулатива за постапување, директорот на Академијата за судии и јавни обвинители нотираше дека за време на целата вонредна состојба работата во Академијата била организирана согласно националните мерки за заштита и спречување на вирусот КОВИД-19 и Уредбите со законска сила кои се однесуваат на постапувањето на институциите.

Во овој период, во тек е решавање на поднесените жалбени барања на слушателите од седмата генерација на АСЈО пред Управниот суд, поради што во Академијата сè уште не е започната обука на осмата генерација на кандидати за судии и јавни обвинители. Затоа, во време на вонредната состојба примарен фокус на Академијата беше одржувањето на задолжителната континуирана обука и усовршување на судиите и јавните обвинители.

За време на вонредната состојба во државата, Академијата ги откажа сите обуки, советувања, состаноци или настани од каков било карактер во своите простории. Поради националните мерки за заштита и спречување на зараза, започнувајќи од 19 март 2020 година, работата во Академијата започна да се одржува со скратено работно време во смени, со службени дежурства и работа од дома, со цел максимално да се намали бројот на лица кои циркулираат во зградата. Покрај редуцирањето на бројот на луѓе во просториите, во Академијата беа преземени и останати мерки за заштита на вработените од вирусот, како задолжително носење на маски и поставување на средства за дезинфекција.

Забраната за спроведување на обуки, што е примарна дејност на Академијата, претставувало и најголема потешкотија со која се соочила Академијата за време на пандемијата. Неможноста за одржување на обуки на досега традиционалниот начин, ја поттикна АСЈО во организирање и одржување на онлајн обуки на разни теми наменети за слушателите на континуираната обука. Пионерските онлајн обуки подразбирале и поинаква содржина на годишните планови во Академијата, па за време на пандемијата била направена измена во Годишната програма на АСЈО со цел да се инкорпорира одржувањето на е-обуки и тренинзи и со тоа програмата да се прилагоди на нововоспоставениот систем на е-учење. Покрај Академијата, и самите судии и јавни обвинители имале потреба да се прилагодат на онлајн начин на спроведување и учество на обуките, па за време на вонредната состојба онлајн советувањата се одржувале периодично.

Уште во месеците пред почетокот на вонредната состојба во РСМ, Академијата за судии и јавни обвинители започнала со дигитализација на наставните програми за стручно усовршување и континуирана обука на кандидатите за судии и јавни обвинители. Академијата ја фокусираше својата работа кон воспоставување на онлајн платформа за онлајн учење која ќе им обезбеди на судиите и јавните обвинители поголем пристап до повеќе корисни содржини. Веб страната на Академијата доби нов изглед со поголема функционалност насочена кон подобрена комуникација со слушателите на обука. Веб страната овозможува простор за електронско регистрирање на претстојна обука објавена на календарот на обуки. Делови од веб страната се под конструкција и се работи на нивна целосна функционалност. По финализирање на тековните активности, веб страната ќе нуди можност за регистрација од страна на слушателите на почетната и континуираната обука во системот на Академијата. Системот претставува дата база на наставните програми и курикулуми и овозможува превземање на материјалите и наставните пакети од обуките, увид во бројот на деновите поминати во обука и усовршување, како и пристап до е-дневниците за слушателите и на теоретската и практичната настава.

Започнатиот процес на дигитализација и модернизирање на наставата на Академијата, овозможил соодветно прилагодување на работата и функцијата за време на вонредната состојба. Онлајн обуките биле посетени од еднаков број на заинтересирани учесници како и при одржувањето на редовните советувања во Академијата. Во овој период, Академијата располага со доволно техничка и ИТ опрема за повремено одржување на онлајн обуките. За разлика од почетокот на вонредната состојба, онлајн советувањата се одржуваат почесто во месец јуни и се очекува да продолжат со поголем интензитет од септември. Сепак, за да може Академијата да ги одржува онлајн обуките редовно, и да организира онлајн почетна обука за следната генерација на кандидати за судии и јавни обвинители, неопходно е да се подобрат нејзините капацитети. Академијата има потреба од обнова и надградба на ИТ опремата со која моментално функционира, а неопходно е и доекипираност на стручниот ИТ тим на Академијата. Подобрената ИТ опрема и зајакнатите човечки капацитети ќе ја помогнат комплетната модернизација на функционирањето на Академијата и ќе го олеснат справувањето со идни ситуации кои може да влијаат на секојдневната работа на АСЈО. Но покрај зајакнувањето на ИТ капацитетите, Академијата има потреба и од подобрување на просторниот капацитет. Имено во Академијата постојат само две простории приспособени за одржување обуки од кои едната се наоѓа во ламела 3 и собира не повеќе од 22 лица (според тоа како е проектирана), а другата се наоѓа во ламела 1 и собира не повеќе од 36 лица (според тоа како е проектирана). Согласно моменталните просторни капацитети, Академијата не располага со соодветен простор за да овозможи почетна и континуирана обука за слушателите, а притоа да бидат исполнети националните мерки за одржување на растојание помеѓу слушателите.

Внатрешната и надворешната комуникација во Академијата се одржувала без потешкотии или проблеми. Членовите на Управниот и Програмскиот одбор како и вработените во Академијата ја продолжиле меѓусебната комуникација електронски, односно по е-пошта, телефон и користејќи ја апликацијата Вибер за да ги споделуваат промените и новостите во работата за време на вонредната состојба.

За време на вонредната состојба, Академијата забележува намален обем на работа во однос на барањата за информации и останатата комуникација со јавноста. Комуникацијата со надворешна јавност Академијата ја спроведува електронски преку известувања објавени на веб страната на Академијата, онлајн и социјалните медиуми, како и писмено преку објава на Огласната табла и вратата на Академијата. Во известувањата објавени на веб страната можат да се најдат информации за обуки кои електронски се спроведуваат преку програмата на Академијата. Посетувањето на овие обуки е регистрирано во годишната задолжителна обука на судиите и јавните обвинители.

Генералниот заклучок од истражувањето е дека Академијата успешно се прилагодила на вонредната состојба и услови за работа. Воспоставеното учење на далечина овозможи одржување на развојот на обуките за континуирана едукација. Со цел да се воспостави целосна функционалност на Академијата во овие услови и да се овозможи учење на далечина и за слушателите на почетна обука од следните генерации на кандидати, неопходно е да се **зголеми бројот на ИТ службеници** кои ја администрираат платформата и дата базата за е-учење и да се **подобрат техничките услови преку обезбедување дополнителна ИТ опрема** покрај постојаната со која располага Академијата.

Недостатокот на нормираност на процесот на постапување во вонредна состојба е нотиран и во работата на Академијата во овој период. Потребно е да се утврдат процедури за начинот на работа, организација и комуникација на судските институции и судството за време на вонредна состојба во согласност со законските надлежности и обврски.

1. Тргувајќи од фактот дека за првпат во Република Северна Македонија се прогласува вонредна состојба во времетраење од три месеци, судскиот систем и покрај разноврсноста во постапувањето соодветно одговори на предизвиците кои произлегоа од потребата за промена на редовното работење. Имено, од анализата произлегува дека сите судови и покрај тоа што се воделе само од одлуката на Судскиот совет, презеле дејствија и донеле внатрешни акти со кои го регулирале начинот на работа прилагодувајќи го на новонастанатите услови.
2. Од проблемите со кои се соочиле судовите во своето функционирање, можеме да утврдиме дека како главен проблем се јавил **недостатокот од јасен и прецизен нормативен акт кој ја регулира работата на судството**. И покрај брзата реакција на судовите преку усвојување на внатрешни акти за организација и функционирање, недостатокот на правна регулатива што остава простор за импровизации и судири околу начинот на постапување, а недефинираните услови и начин на постапување по итни и приоритетни предмети додатно ја отежна работата на судиите и стручната служба.
3. Судовите во спроведувањето на внатрешните акти за функционирање и организација се соочија со **недостатокот од информатичко-технолошка опременост**. Судовите регистрираа неможност за електронско поврзување помеѓу судовите, недоволна функционалност на електронското сандаче, како и недостаток од соодветен кадар и опрема за електронско функционирање и работа. Дополнително, најголем дел од интервјуираните претседатели на судовите сметаат дека воспоставувањето на **е-судството во Северна Македонија треба да биде приоритет со што ќе се олесни комуникацијата во самиот суд, но и со странките и другите институции**.
4. Како една од позитивните работи кои произлегоа од новонастанатата ситуација со прогласената пандемија КОВИД 19 е и тоа дека во **Република Северна Македонија се одржа првото онлајн судење**. Ваквиот начин на судење само кое ја потврди потребата за отворање на патот кон модернизирање на судското работење но и подобрување на ефикасноста на судовите во Северна Македонија, не само во услови на вонредна состојба туку и во нормални услови. Со овој преседан за македонското судство се понуди алтернативен начин за остварување на комуникацијата помеѓу странките во постапката и се обезбеди непречено одржување на расправите и дејствијата во текот на судските постапки.
5. За време на вонредната состојба, сите судови се соочија со внатрешна реорганизација за почитување на мерките за превенција и заштита кои ги предвидоа надлежните здравствени институции. Основен проблем со кој се соочија судовите беше недостаток на човечки ресурси односно несоодветен број на судска служба, со што всушност се намали и капацитетот на работата на судовите. Ова од причина што поради задолжителните мерки, дел од судската служба остана дома, додека останатиот дел беше ангажирана во смени поради намалениот број на службеници и работници.
6. Судовите покрај недостатокот на човечки ресурси се соочија и со недостаток на финансиски ресурси поради потребата од драстично зголемената потреба за средства за хигиена и дезинфекција на судската зграда како и на судиите и вработените во судската служба и сите лица кои влегуваат во судот. Недостатокот на финансиски средства произлезе од фактот дека обезбедувањето на овие средства беше овозможено преку користењето на редовните буџетски средства на судовите за тековно работење.

ПРЕПОРАКИ

1. Со цел да се олесни работата на судовите и да се обезбеди воедначеност во процесот на постапување, **потребно е да се усвојат стандардизирани процедури за организација на работата на судовите, постапувањето по предметите и комуникација на судството за време на вонредна состојба** во согласност со неговите уставни и законски надлежности.
2. За целосно функционирање на судовите во услови на пандемија или слична ситуација потребно е **електронско поврзувањето на хоризонтално и вертикално ниво**. Електронската комуникација значително би помогнала за унифицираност на процедурите и зголемена ефикасност на судовите. **Целосната дигитализација на предметите, доставата и комуникацијата помеѓу пониските и повисоките судови**, односно електронската поврзаност или интероперабилност помеѓу судовите ќе ја зголеми во голема мера ефикасноста на судовите и ќе ги забрза судските постапки од една страна а од друга страна ќе ја намали потребата за физичко присуство на странките и на другите лица во судовите. Со цел да се овозможи функционирање на е-судство, неопходно е покрај обезбедувањето на техничките услови да се обезбедат и **континуирани обуки за судиите и судската администрација, за користење на информатичката технологија во својата секојдневна работа**.
3. Потребно е да се овозможат **соодветни услови за одржување на онлајн рочишта и по завршувањето на вонредната состојба**, ќе доведе до поголема ефикасност на работата на судовите. Преку одржувањето на онлајн рочишта ќе се олесни обезбедувањето на присуство на странки и сведоци со што ќе се намалат причините за одложување на рочиштата особено во кривичните предмети. Овој начин на работа дополнително ќе ја зголеми ефикасноста на судовите и надвор од вонредната состојба.
4. Потребно е да се спроведе **план за обезбедување на човечки ресурси во делот на судската служба** врз основа на функционална анализа со цел да се обезбеди достоинствено, ефикасно и ефективно работење на судовите не само во вонредни туку и во редовни услови.
5. Со цел изведување на брзи акции за ургентно обезбедување на различни средства за потребите на судовите потребно е **да се воспостави систем на централни набавки за целото судство** од страна на Судскиот буџетски совет за време на кризна или вонредна состојба ќе овозможи сигурност и заштита на судството и судските работници во вонредни услови на работа.
6. Насоките за справување со тековната криза за почитување на основните вредности на демократијата, владеењето на правото и човековите права, донесени од страна на Советот на Европа, Европскиот суд за човековите права, Венецијанската комисија и осанатите меѓународни инстанци треба доследно да се применуваат со цел да се обезбеди заштита на основните права на граѓаните и нивната неприкосновеност и за време на вонредна состојба.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1 - Прашалник до претседател на суд

1. Кои се предизвиците во внатрешната организација и работењето на судовите во овој период на вонредна состојба?

- а) Недостаток на човечки ресурси,
- б) Потешкотии поради недостаток на технички капацитети и ресурси,
- в) Потешкотии поради недостаток на нормираност на процесот на работа во судовите за време на вонредна состојба,
- г) Потешкотии во организацијата на судската управа и административното работење
- д) Потешкотии во преземањето на процесни дејствија во судот
- ѓ) Потешкотии во приемот на поднесоци по електронски пат
- е) Потешкотии во внатрешната и надворешната комуникација на судот
- ж) Потешкотии во користење на информатичко компјутерска технологија

2. На кој начин се одвива внатрешната организација на судот со цел исполнување на законските надлежности?

- а) Судот работи со полн капацитет
- б) Судот работи во смени и со службени дежурства
- в) Судот воопшто не работи

3. Дали се направени измени во годишните распореди за работа на судските оддели согласно условите во прогласена вонредна состојба?

- а) Да, направена е измена
- б) Не, не е направена измена

4. Постои ли план за управување со ризици во судовите (или друг правен акт), и дали во истиот се предвидени вакви ситуации на вонредна состојба?

- а) Постои и постапуваме согласно истиот
- б) Постои, но не е применлив во оваа состојба
- в) Не постои таков план

5. Дали во судската зграда се преземени соодветни дејствија и мерки за заштита на вработените и странките од вирусот КОВИД-19?

- а) Да
- б) Не,

6. Колкав дел од судиите редовно ги извршуваат работните обврски во вонредна состојба?

- а) Сите судии ги извршуваат работните обврски во судот
- б) Сите судии ги извршуваат работните обврски преку работа од дома
- в) Дел од судиите ги извршуваат работните обврски во судот, а дел ги извршуваат работните обврски од дома
- г) Судиите доаѓаат само во деновите определени за судење
- д) Не е ангажиран ниту еден судија

- 7. Со оглед на прогласената вонредна состојба, дали во судот постојат услови за постапување по сите судски предмети?**
- а) Сите предмети редовно се работат
 - б) Се работат само дел од предметите
 - в) Се работат само предметите кои имаат приоритет
 - г) Не се работат предмети
- 8. Доколку се работат само дел од предметите, дали судот има изготвено посебна внатрешна процедура за спречување на создавање заостаток, намалување на заостатокот на нерешени предмети и застојот на движењето на предметите во судот за останатите предмети кои не се работат во периодот на вонредната состојба?**
- а) Да, судот има подготвено акт (план, упатство, евиденција) за работа на предметите кои не се работат во периодот на вонредната состојба
 - б) Не, но по завршувањето на вонредната состојба, судот ќе се изготви план за работа на предметите кои не беа во работа во периодот на вонредната состојба
 - в) Ќе ги работиме предметите согласно веќе усвоената годишна програма/план на судот
- 9. Согласно стварната надлежност на судот, во кои видови спорови и постапки се забележуваат потешкотии при итното и приоритетно постапување на судот во вонредната состојба и кои се причините?**
- 10. Дали судот има техничка опрема и можности за одржување на рочиштата на виртуелен начин (по електронски пат)?**
- а) Да, Судот има опрема/технички можности и истите ги користи за одржување на рочишта на виртуелен начин (електронски пат)
 - б) Да, Судот има опрема/технички можности, но не се во функција/ не ги користи
 - в) Не, Судот не поседува аудио, визуелна и техничка опрема ниту други технички можности
- 11. Кои се причините поради кои во судот не се одржуваат рочишта по електронски пат?**
- а) Немаме доволно ресурси и капацитети за спроведување на електронски рочишта
 - б) Немаше иницијатива во судот за организација на ресурси
 - в) Не се согласуваме со начинот на одржување рочишта на виртуелен начин
 - г) Друго _____
- 12. Како се изведуваат процесните дејствија (вештачења, сослушување сведоци и сл.) во предмети по кои се постапува за време на вонредната состојба?**
- а) По писмен пат
 - б) По електронски пат
 - в) Не се изведуваат
- 13. Со оглед на вонредната состојба, во кој дел од примената на информатичката технологија во судот сметате дека се неопходни подобрувања?**
- 14.**

- 15. Дали во периодот на вонредната состојба се преземени некакви активности од страна на повисоките судови заради разгледување на прашања од заедничко работење или организација на поодделно работење на судовите од понизок степен во подрачјето на неговата надлежност?**
- а) комуникација помеѓу одделите и советите на судот
б) комуникација помеѓу пониските со повисоките судови и обратно (вертикално и хоризонтално комуницирање)
в) комуникација помеѓу судиите и судските службеници
г) комуникација помеѓу судската служба
д) комуникација со странки, адвокати и други државни органи
- 17. Дали и на кој начин судиите во судот комуницираат меѓусебно во периодов на вонредна состојба?**
- а) Да, се одржуваат седници на судии во судот
б) Да, се одржуваат седници на судии преку електронски медиуми (онлајн)
в) Да, се комунира по телефонски пат
г) Да, се комунира по писмен пат
д) Не комуницираат
- 18. Преку кои технички средства најчесто се одвива интерната комуникација во судот?**
- а) Емаил
б) Скајп
в) Телефон,
г) Вибер
д) Друго, _____
- 19. Дали во случаите каде што странките задолжително мора да бидат присутни во суд се почитуваат мерките за заштита на граѓаните од вирусот КОВИД-19?**
- а) Да, задолжително
б) Скоро секогаш
в) Не
- 20. Дали судството има можност да учествува во Генералниот кризен штаб и да предлага мерки до Владата на РСМ кои се неопходни за непречена работа на судовите?**
- а) Да, судството има можност да учествува и предлага мерки до Кризниот штаба
б) Не, судството не учествува и не предлага мерки до Кризниот штаб
- 21. Кои се вашите предлози, како може да се подобрат условите и капацитетите на судовите за справување со вонредни состојби во иднина?**
- 22. Дали за време на вонредната состојба вработените лица за односи со јавноста или претседателот на судот има/ат зголемени активности за информирање на јавноста?**
- а) Да, имаат зголемен обем на работа
б) Не, драстично им е намален обемот на работа

23. Како се одвива известувањето и доставата до странките и застапниците на странките за одржување на расправа, претрес и рочиште во период на вонредна состојба?

- а) Преку доставата на судот
- б) По пошта
- в) Преку електронско сандаче
- г) По телефонска комуникација
- г) Не се врши достава за време на вонредната состојба

24. Како се известуваат/информираат граѓаните за работата на судовите (време на работа, посебни услови за пристап до писарницата)?

- а) Преку известување објавено на веб страната на судот
- б) Со известување објавено на вратата на судот
- в) Известување за медиуми (онлајн и социјални медиуми)
- г) Печатени медиуми
- д) ТВ и радио
- ѓ) Друго, _____

25. Дали надлежните лица за односи со јавност добија посебна обука/упатство за справување со кризата?

- а) Да
- б) Делумно да
- в) Не

26. Дали судот испраќа периодични извештаи за функционирање на судот во време на вонредна состојба?

- а) Судот испраќа известувања за работата до Судскиот совет
- б) Судот испраќа известувања за работата до Врховниот суд на РСМ
- в) Судот испраќа известување за работата до повисокиот суд
- г) Судот не подготвува посебни известувања за работата во вонредна состојба

27. Дали сметате дека вашиот суд работи редовно и на транспарентен начин со оглед на вонредната состојба?

- а) Да, во целост
- б) Да, делумно
- в) Не, воопшто

Прилог 2 - Прашалник за судски администратор

- 1. Кои се предизвиците во внатрешната организација и работењето на судовите во овој период на вонредна состојба?**
 - а) Недостаток на човечки ресурси,
 - б) Недостаток на технички капацитети и ресурси,
 - в) Недостаток на нормираност на процесот на работа во судовите за време на вонредна состојба,
 - г) Потешкотии во организацијата на судската управа и административното работење
 - д) Потешкотии во преземањето на процесни дејствија во судот
 - ѓ) Потешкотии во приемот на поднесоци по електронски пат
 - е) Потешкотии во внатрешната и надворешната комуникација на судот
 - ж) Потешкотии во користење на информатичко компјутерска технологија
- 2. На кој начин се одвива внатрешната организација на судот?**
 - а) Судот работи со полн капацитет
 - б) Судот работи во смени и со службени дежурства
 - в) Судот воопшто не работи
- 3. Дали и со кои акти е уредено работењето на судот за време на вонредна состојба?**
 - а) Да
 - б) Не
- 4. Постои ли план за управување со ризици во судовите, и дали во истиот се предвидени вакви ситуации на вонредна состојба?**
 - а) Постои и постапуваме согласно истиот
 - б) Постои, но не е применлив во оваа состојба
 - в) Не постои таков план
- 5. Дали во судската зграда се преземени соодветни дејствија и мерки за заштита на вработените и странките од вирусот КОВИД-19?**
 - а) Да
 - б) Не
- 6. Во кој дел на комуникација на судот сте забележале најмногу потешкотии во периодот на вонредна состојба?**
 - а) комуникација помеѓу одделите и советите на судот
 - б) комуникација помеѓу пониските со повисоките судови и обратно (вертикално и хоризонтално комуницирање)
 - в) комуникација помеѓу судиите и судските службеници
 - г) комуникација помеѓу судската служба
 - д) комуникација со странки, адвокати и други државни органи

- 7. Дали и на кој начин се остварува комуникацијата со вработените во судската служба?**
- а) Да, се комуницира по електронски пат (емаил)
 - б) Да, се комуницира преку Интернет (социјални медиуми)
 - в) Да, се комуницира по телефонски пат
 - г) Да, се комуницира по писмен пат
 - д) Не комуницираат
- 8. Дали судот има техничка опрема и можности за одржување на рочиштата на виртуелен начин (по електронски пат)?**
- а) Да, судот има опрема/технички можности и истите ги користи за одржување на рочишта на виртуелен начин (електронски пат)
 - б) Да, судот има опрема/технички можности, но не се во функција/ не ги користи
 - в) Не, судот не поседува аудио, визуелна и техничка опрема ниту други технички можности
- 9. Кои се причините поради кои во судот не се одржуваат рочишта по електронски пат?**
- а) Немаме доволно ресурси и капацитети за спроведување на електронски рочишта
 - б) Немаше иницијатива во судот за организација на ресурси
 - в) Не се согласуваме со начинот на одржување рочишта на виртуелен начин
 - г) Друго _____
- 10. Како се изведуваат процесните дејствија (вештачења, сослушување сведоци и сл.) во предмети по кои се постапува за време на вонредната состојба?**
- а) По писмен пат
 - б) По електронски пат
 - в) Не се изведуваат
- 11. Со оглед на вонредната состојба, во кој дел од примената на информатичката технологија во судот сметате дека се неопходни подобрувања?**
- 12. На кој начин се вршат јавните набавки во Вашиот суд и дали се одвиваат според предвидениот план?**
- а) Постапката за јавни набавки се одвива редовно
 - б) Постапката се одвива со потешкотии поради вонредната состојба
 - в) Не се вршат јавни набавки воопшто за време на вонредната состојба
- 13. Колкав дел од судската администрација редовно ги извршуваат работните обврски во вонредна состојба?**
- а) Сите вработени се работно ангажирани во судот во согласност со мерките и препораките за заштита од вирусот КОВИД-19
 - б) Само дел од вработените се ангажирани во судот
 - в) Сите вработени се работно ангажирани преку работа од дома
 - г) Дел од вработените се ангажирани во судот, а дел се ангажирани од дома
 - в) Не се ангажирани

14. Дали судските службеници имаат доволно ресурси за работа од дома?

- а) Имаат ресурси
- б) Делумно имаат ресурси
- в) Немаат ресурси

15. Како се одвива комуникацијата помеѓу судиите и судските службеници и помеѓу судските службеници?

- а) Директно
- б) Емаил,
- в) Скајп,
- г) Телефон,
- д) Вибер
- ѓ) Друго _____

16. Како се известуваат вработените за новостите од страна на судот?

- а) Директно
- б) Емаил,
- в) Скајп,
- г) Телефон,
- д) Вибер
- ѓ) Друго _____

17. Дали во случаите каде што странките задолжително мора да бидат присутни во суд се почитуваат мерките за заштита на граѓаните од вирусот КОВИД-19?

- а) Да, задолжително
- б) Скоро секогаш
- в) Не

18. Дали судството има можност да учествува во Генералниот кризен штаб и да предлага мерки кои се неопходни за непречена работа на судовите?

- а) Да, судството има можност да учествува и предлага мерки до Кризниот штаб
- б) Не, судството не учествува и не предлага мерки до Кризниот штаб

19. Кои се вашите предлози, како може да се подобрат условите и капацитетите на судовите за справување со вонредни состојби во иднина?

20. Дали за време на вонредната состојба вработените лица за односи со јавноста или претседателот на судот има/ат зголемени активности за информирање на јавноста?

- а) Да, имаат зголемен обем на работа
- б) Не, драстично им е намален обемот на работа

21. Како се одвива известувањето и доставата до странките и застапниците на странките?

- а) Преку доставата на судот – за итни предмети или тие што се во близина
- б) По пошта – за надвор од Гостивар
- в) Преку електронско сандаче
- г) Не се врши достава за време на вонредната состојба

22. Како се одвива службената комуникација на судот со други институции?

- а) Преку доставата на судот
- б) Емаил
- в) Скајп
- г) Телефон
- д) Вибер
- ѓ) Друго, _____

23. Како се известуваат/информираат граѓаните за работата на судовите (време на работа, посебни услови за пристап до писарницата)?

- а) Преку известување објавено на веб страната на судот
- б) Со известување објавено на вратата на судот
- в) Известување за медиуми (онлајн и социјални медиуми)
- г) Печатени медиуми
- д) ТВ и радио
- ѓ) Друго, _____

24. Дали судските службеници за односи со јавност добија посебна обука/упатство за справување со кризата?

- а) Да
- б) Делумно да
- в) Не

25. Дали судот испраќа извештаи за своето работење во време на вонредна состојба?

- а) Судот испраќа известувања за работата до Судскиот совет
- б) Судот испраќа известувања за работата до Врховниот суд на РСМ
- в) Судот испраќа известување за работата до повисокиот суд
- г) Судот не подготвува посебни известувања за работата во вонредна состојба

26. Дали сметате дека вашиот суд работи редовно и на транспарентен начин, и со оглед на вонредната состојба?

- а) Да, во целост
- б) Да, делумно
- в) Не, воопшто

Прилог 3 - Табела на донации по суд

Суд	Број на судии кои донирале	Вкупна вредност (во денари)
1. Врховен суд на РМ	18	257.400,00
2. Управен суд на РМ		179.000,00
3. Виш Управен суд	13	192.400,00
4. Апелационен суд Скопје	38	475.000,00
5. Апелационен суд Гостивар	11	132.000,00
6. Апелационен суд Битола	18	204.950,00
7. Апелационен суд Штип	7	65.500,00
8. Основен кривичен суд Скопје	48	575.320,00
9. Основен граѓански суд Скопје	57	617.685,00
10. Основен суд Куманово	20	274.496,00
11. Основен суд Тетово	20	210.000,00
12. Основен суд Битола	16	177.500,00
13. Основен суд Прилеп	11	34.000,00
14. Основен суд Струмица	6	55.640,00
15. Основен суд Штип	13	90.000,00
16. Основен суд Гостивар	19	196.200,00
17. Основен суд Велес	15	162.892,00
18. Основен суд Охрид	12	120.000,00
19. Основен суд Гевгелија	8	51.000,00
20. Основен суд Кавадарци	7	84.600,00
21. Основен суд Кочани	7	34.000,00
22. Основен суд Кичево	7	84.000,00
23. Основен суд Струга	10	121.921,00
24. Основен суд Радовиш		
25. Основен суд Крива Паланка	6	61.000,00
26. Основен суд Дебар	4	40.000,00
27. Основен суд Ресен	3	33.142,00
28. Основен суд Неготино	4	41.030,00
29. Основен суд Берово	2	12.000,00
30. Основен суд Свети Николе	3	23.468,00
31. Основен суд Крушево		Нема уплата
32. Основен суд Делчево	2	14.000,00
33. Основен суд Винаца		12.000,00
34. Основен суд Кратово		Нема уплата
ВКУПНО		4.632.144,00 денари

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ ■
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS